

Nasjonalt minnested etter 22. Juli

Matias Faldbakken
En opprettholdelse

Matias Faldbakken har med sitt forslag *En opprettholdelse* vunnet den internasjonale konkurransen om å utforme det nye nasjonale minnestedet etter 22. juli i regjeringskvartalet.

KORO (Kunst i offentlige rom) har hatt i oppdrag å lede arbeidet med konkurransen og forprosjekt til det nye nasjonale minnestedet. En bredt sammensatt jury har stått for utvelgelsen.

I dette heftet finner du vinnerforslaget og juryens begrunnelse.

Det nye minnestedet etter 22. juli skal etableres i regjeringskvartalet i Oslo. Det kan stå ferdig til sommeren 2026, 15 år etter terrorangrepet i 2011.

På KOROs hjemmeside finner du mer informasjon om arbeidet med minnestedet.

K
O
R
O

Innhold

Bakgrunn og videre arbeid	s. 2
<i>En opprettholdelse av Matias Faldbakken</i>	s. 4
Juryens begrunnelse	s. 26
Juryens tale ved offentliggjøring av vinner	s. 41

Bakgrunn

KORO fikk i 2022 i oppdrag fra Digitalisering – og forvaltningsdepartementet (DFD) å utvikle et forprosjekt for nasjonalt minneste med sikte på å etablere dette i regjeringskvartalet.

Minnestedet skal ligge på Johan Nygaardsvold plass ved siden av den nye inngangspaviljongen til 22. juli-senteret. Sammen med minne – og læringssenteret vil minneste bli en del av det nye regjeringskvartalet.

Oppdraget har vært gjennomført som en kunstkonkurranse med åpen prekvalifisering og påfølgende lukket konkurranse i to trinn. I april 2025 kåret en tverrfaglig jury *En opprettholdelse* av Matias Faldbakken som vinner av konkurransen. I dette heftet kan du se vinnerforslaget, lese juryens begrunnelse fra konkurransens siste trinn, og lese juryens tale fra offentliggjøringen av vinneren.

Fra juni til oktober 2025 kan du se modeller av vinnerforslaget på 22. juli-senteret. Her kan du også se en film der Faldbakken selv forteller om vinnerforslaget. Det samme materialet finner du også på KORO's hjemmeside.

Juryen som har fulgt arbeidet fra prekvalifisering, valg av tre finalister og til slutt en vinner har bestått av:

Marianne Borgen (juryleder), Regitze Schäffer
Botnen, Nora Ceciliedatter Nerdrum, Fabian
Wahl Sandvold, Camille Norment, Ingeborg Hjort,
Mohamed Abdi, Trude Schjelderup Iversen,
Mathias Danbolt, Øystein Rø og Lena Fahre.

Videre arbeid

KORO har levert forprosjekt til DFD i juni 2025, og forutsatt budsjettvedtak i Stortinget høsten 2025 kan det nasjonale minnestedet stå ferdig til sommeren 2026, 15 år etter terrorangrepene.

Har du spørsmål eller innspill? Ta kontakt:

Mari Magnus prosjektleder:
mm@koro.no / 41 46 28 49

Trude Schjelderup Iversen, seniorkurator:
ti@koro.no / 41 66 44 04

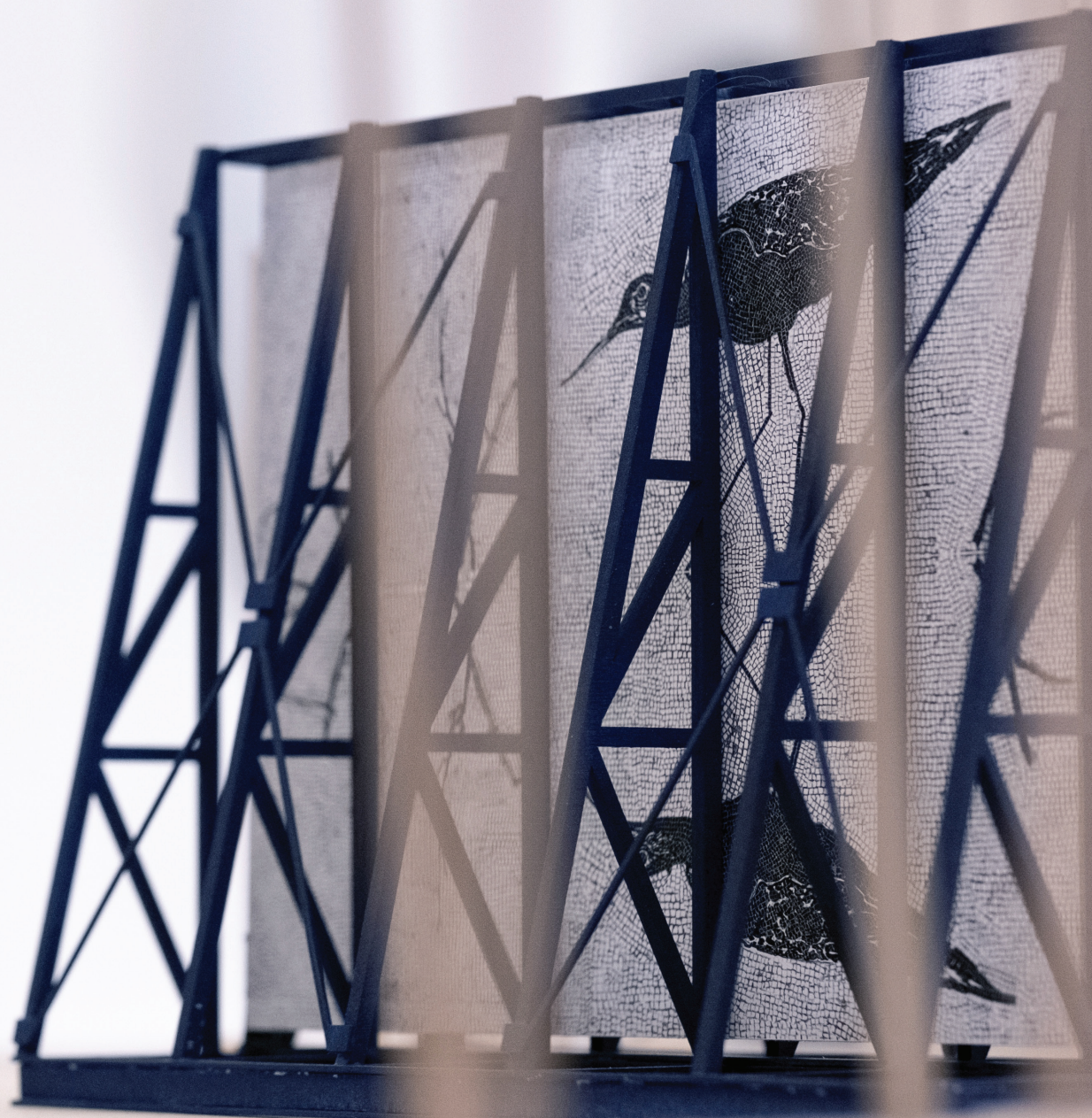
André Gali, kurator formidling & kommunikasjon:
ag@koro.no / 97 59 17 04

Les mer om arbeidet med nasjonalt minnested på
[Koro.no/minnested22juli](https://koro.no/minnested22juli)

Matias Faldbakken

En opprettholdelse

EN OPPRETTTHOLDELSE —
Nasjonalt minnested etter 22. juli

Kunstner: Matias Faldbakken
Arkitekt / prosjektleider: Ingrid Steen-Chabert
Arkitekturkonsulent: Erik Langdalen
Modellfoto: Stefan Faldbakken / Vegard Kleven

INTRODUKSJON

Mitt forslag til minneste etter 22. juli er å lage en torgskulptur på Johan Nygaardsvolds plass. Skulpturen blir stående på bygulvet som et monument. Skulpturen skal også fungere som en vegg og ramme inn minneste som ligger mellom Lindealléen, Høyblokka/Vestre paviljong og inngangspaviljongen til 22. juli-senteret i regjeringskvartalet i Oslo.

Forslaget baserer seg på å gjenoppføre den store flytterammen i stål som ble bygget for å skjære ned og flytte Pablo Picasso-verket 'Fiskerne' fra den revne Y-blokka over til den nye A-blokka. I den nye versjonen fylles riggen med en monumental mosaikk i stein.

Motivet i mosaikken er hentet fra Utøya og Tyrifjorden, en tegning av en liten vadefugl og noen strå og kvister som speiler seg i vannet. Den andre siden av riggen vil vise mønsteret i avstivningsrammen og bli et skulpturelt, geometrisk maleri i dyp blå, dyp grønn og kraftig rød. Fargesettingen fremhever den særegne strukturen som holder mosaikken oppe. Rigg og mosaikk vil fungere som et vindu mellom regjeringskvartalet og Utøya.

Kunstverket skal være et verdig og tydelig minne etter de drepte. Motivasjonen har vært å lage et kunstverk laget *til* de som ble drept. Samtidig vil verket romme mye av den konfliktfylte nasjonale historien etter terrorangrepet i 2011. Skulpturen skal oppleves som stor og insisterende, og den skal ha egenvekt nok til å skape klart definerte plasser

Torgskulpturen rammer inn minneste

rundt seg. Mosaikken vil samtidig være intim og varm, og virke skjermende overfor minneste; den strukturelle riggen kontrasteres av et stort stykke håndverk med taktile kvaliteter og et motiv som peker mot det unnselige.

Plassen vil preges av åpenhet, alvor og ro. Den skal romme motstridende følelser, både brutalitet og omsorg. Skulpturen vil bli et samlingspunkt for besøkende, samt fungere som en visuell bakgrunn for seremonier. Men dette vil også være et sted hvor man kan trekke seg tilbake og være alene med minnene. Den åpne plassen utgjør et pusterom på vei inn eller ut av 22. juli-senteret. Man kan ellers oppsøke plassen og skulpturen til alle døgnets tider, året rundt.

Skulpturen er på samme tid et symbol, et historisk dokument, en *readymade*, en stor håndverksmessig investering, og et slags maleri. I tillegg er den et nytt arkitektonisk element i regjeringskvartalet. Mest av alt er den et objekt som uttrykker rystelse, tap og savn. Den uttrykker voldsom fortvilelse, men er også en manifestasjon av livskraft.

Samspillet mellom den kraftige stålkonstruksjonen og den taktile mosaikken utgjør et kunstverk *til* de som ble drept

RIGGEN

Y-blokka ble revet som en del av prosessen med å bygge opp nytt regjeringskvartal etter terrorangrepet 22. juli. 'Fiskerne' på endeveggen skulle imidlertid ivaretas. Det ble konstruert en flytteramme og en avstivningsramme i rødmalt stål på 12 x 15 meter for å muliggjøre nedskjæringen av verket. Rikken ble videre brukt til flytting av den store Picasso-tegningen, sandblåst inn i betongen av Carl Nesjar, og mens man forberedte flyttingen, ble kunstverket i lengre tid stående på utstilling mot Akersgata.

"Fiskerne" hadde midlertidig tilholdssted i riggen

Jeg gikk ofte forbi, og for meg fremsto riggen som et vesentlig objekt fra overgangsfasen mellom gammelt og nytt regjeringskvartal, og videre – et Norge før og etter angrepet. Her hadde vi, bokstavelig talt, et redskap for ommøblering av våre felles verdier. Rikken hadde terroren som bruddflate, og sto der som et uintensjonelt monument over rystelsene Arbeiderpartiet, AUF og fellesskapet ble utsatt for den 22. juli.

Jeg så riggen som et bilde på sjokket etter eksplosjonen i Oslo sentrum og massedrapet på Utøya. I tillegg kom de politiske brytningene i kjølvannet av terroren. Samtidig kunne riggen tolkes som et uttrykk for ivaretagelse. For den var jo i all sin brutalitet også en stor krykke. Rikken var bokstavelig talt et støtteapparat, den talte et slags omsorgsspråk.

Rikken uttrykker *forrykkelse* på monumental skala, men også *ivaretagelse* på monumental skala. Den er dobbel. Stabil og trygg. Allikevel forstyrrende. Solid, men midlertidig. Visuelt sett er den en pragmatisk abstraksjon, fremtvunget av hendelsene på og etter 22. juli. I overført forstand kan man si at den fremviser strukturen bak et kollektivt traume.

Rikken er også en enorm bilderamme. En ramme er et objekt som ikke hører til selve verket — det som kalles *ergonet* — men til det omkringliggende, det *par-ergonale*. Rikken er ikke det plassen handler om, men kan være det plassen handler for, for å parafrasere Stian Grøgaard.

Min idé til minneste er derfor å gjenoppføre riggen; å bevare den som et stort fragment fra årene med sorg, konflikt, refleksjon og gjenoppbygging – og fylle den med nytt innhold. Rikken bidrar aktivt til å skrive historien om regjeringskvartalet, der de fleste spor av 'ommøbleringen' nå saneres vekk. Den vil komplettere et historisk narrativ, fra Lindealléen fra rundt 1810 (det eneste gjenværende elementet fra Empirekvartalet), over Henrik Bulls gamle G-blokk fra 1906, videre over Viksjøs høyblokk og paviljonger fra slutten av 1950-tallet, via VG-monteret fra selve dagen for angrepet, gjennom den fraværende Y-blokka (1969) – og til de fremtidsrettede nybyggene.

Skulpturen skal være monolittisk på plassen. Men en monolitt preget av savn og tvil. En vaklevoren motform mot den stabile autoriteten i regjeringsbyggene. Ja, riggen ivaretar, paradoksalt nok, i sin voldsomme størrelse, en følelse av usikkerhet — og stiller den overfor *sikkerheten* som vil definere området i tiden fremover. Den uttrykker noe robust, noe varig og noe midlertidig i blanding, den er et amalgam av konstruksjon og obstruksjon. Begrepet 'monumentary' som Jorge Otero Pailos har lansert, er en relevant referanse. Det beskriver situasjoner når reisverket og monumentet som skal opprettholdes, flyter i hverandre.

Konstruksjonen framheves med nye farger

MOSAIKKEN

I tråd med juryens tilbakemelding vil jeg fylle riggen med en mosaikk.

Steinmosaikken er en av de eldste billedformene vi har. Opp gjennom historien er mosaikk blitt kalt "maleri for evigheten". Teknikken oppsto i Midtøsten for flere tusen år siden og utviklet seg videre rundt Middelhavet. Mosaikken overlever vulkaner, branner og jordskjelv, nettopp fordi den allerede er fragmentert. Den urgamle teknikken er også akutt samtidig: Prinsippet med å arrangere små monokrome elementer i rekker slik at de utgjør en lesbar helhet, er i prinsippet det samme for en antikk steinmosaikk som for en digital skjerm.

En effekt av tegning i mosaikk, om man lar steinene følge strekene på tradisjonelt vis, er at de inaktive områdene rundt motivet blir aktivert. Dynamikken mellom strekene, mellomrommene og de enkelte steinene blir, visuelt sett, veldig produktiv. Hierarkiene mellom forgrunn og bakgrunn blir utvisket, alle deler av bildet har likeverdig funksjon.

Man kan si at å sette tusenvis av unike steinfragmenter side om side, slik at de utgjør et enhetlig bilde – en stabil, slitesterk enhet – er spesielt meningsfullt i regjeringskvartalet, en billedgjøring av hvordan demokratiet er en pågående prosess. Ingen helhet uten at samtlige biter spiller inn.

Mosaikk fra omtrent 100 år e.Kr (Vatikanmuseene, Roma). De hvite mosaikksteinene er aktivert slik at hierarkiet mellom de figurative objektene og bakgrunnen viskes ut

I verket "EN OPPRETTTHOLDELSE" vil en steinmosaikk basert på en strektegning bli stående vertikalt inne i riggen. Et enkelt, men monumentalt bilde, 11 meter høyt og 15 meter bredt. En organisk mosaikk mot en rettvisklet rigg — den 'evige' mosaikken som en motsats til 'midlertidigheten' riggen uttrykker. Strektegning er forresten allerede etablert som en del av regjeringskvartalets visuelle identitet med tofargede, grafiske arbeider oppover etasjene utført av kunstnere som Picasso, Nesjar, Tandberg og Sitter. En mosaikk vil gå i dialog med disse eksisterende steinmotivene, samt med Jumana Mannas steincollage nord for Lindealléen, som også tematiserer demokratisk representasjon. Mosaikken vil settes i lys og mørk stein med størrelse 2 x 2 cm, i alt opp mot en 400.000 stein.

Detalj av vegg, utført etter original av Picasso

Ulike teknikker for motiver i stein går igjen i regjeringskvartalet

Steinene har ru overflate og er kuttet for hånd slik at hver enkel bit er unik. Man må se for seg myriader av stein, en ytterst forseggjort steinvegg, et bølgende bilde, basert på en intim håndtegning.

Mosaikken vil bli produsert i Italia, hvor jeg bidrar direkte med overføring fra tegning til mosaikk, deretter fraktes den i deler til Johan Nygaardsvolds plass. På plassen legges mosaikken i en stålkasse som løftes inn i riggen når den er ferdig. Under produksjonen i Italia vil områder utelates, slik at overlevende, etterlatte, og andre berørte som ønsker det – kanskje skoleelever – kan bidra ved å legge ned stein på plassen. Denne samskapingen vil understreke verkets inkluderende dimensjon og aktivere plassen som et sted å være. Mosaikken vil bli en vennlig invitasjon, og en severdighet i seg selv.

MOTIVET

Motivet i mosaikken er en fugl som holder til i Tyrifjorden, gluttsnipa. Det er en liten vadefugl som er typisk for innlandsområdet. Gluttsnipa er også en trekkfugl og kan like gjerne være en sydeuropeer, en asiat eller komme fra sør for Sahara.

1:1 mosaikktest laget av Trvisanutto Mosaics

Vadefuglen er lett, vår og unnselig – den balanserer på tynne ben over regjeringsplassen, støttet opp av riggen. Men fuglen har en retning og et blikk. Et taust, ikke-menneskelig vitne, som gjør en språkløs vurdering av hva vi representerer med oss selv, midt inne i demokratiets og maktens sentrum. En fugl er et kjent bilde på ånd, sjel – et metafysisk løft. Fuglen har en kropp som på en måte kommer i kontakt med det hinsidige. *Sørgefugler* også et begrep.

En av dagene jeg var ute på Utøya var det blikk stille. I alle retninger fikk man en spektakulær speiling i vannet — himmel og jord fløt i hverandre og gikk i ett. Elementene omsluttet en fullstendig i et utrolig dobbelt lys, som både kom ovenfra og nedenfra. Jeg flyttet denne speilingen over på vadefuglen. Det ble et bilde som uttrykte stillhet og ro, men med en dobbelthet. Som om balansen og den speilblanke overflaten hvert øyeblikk kan forstyrres. Som om det i enhver verden også finnes en opp-ned verden, en situasjon hvor horisontlinjen forsvinner i en merkelig utblending. Hvor hver fredelige fugl følges av en mot-fugl.

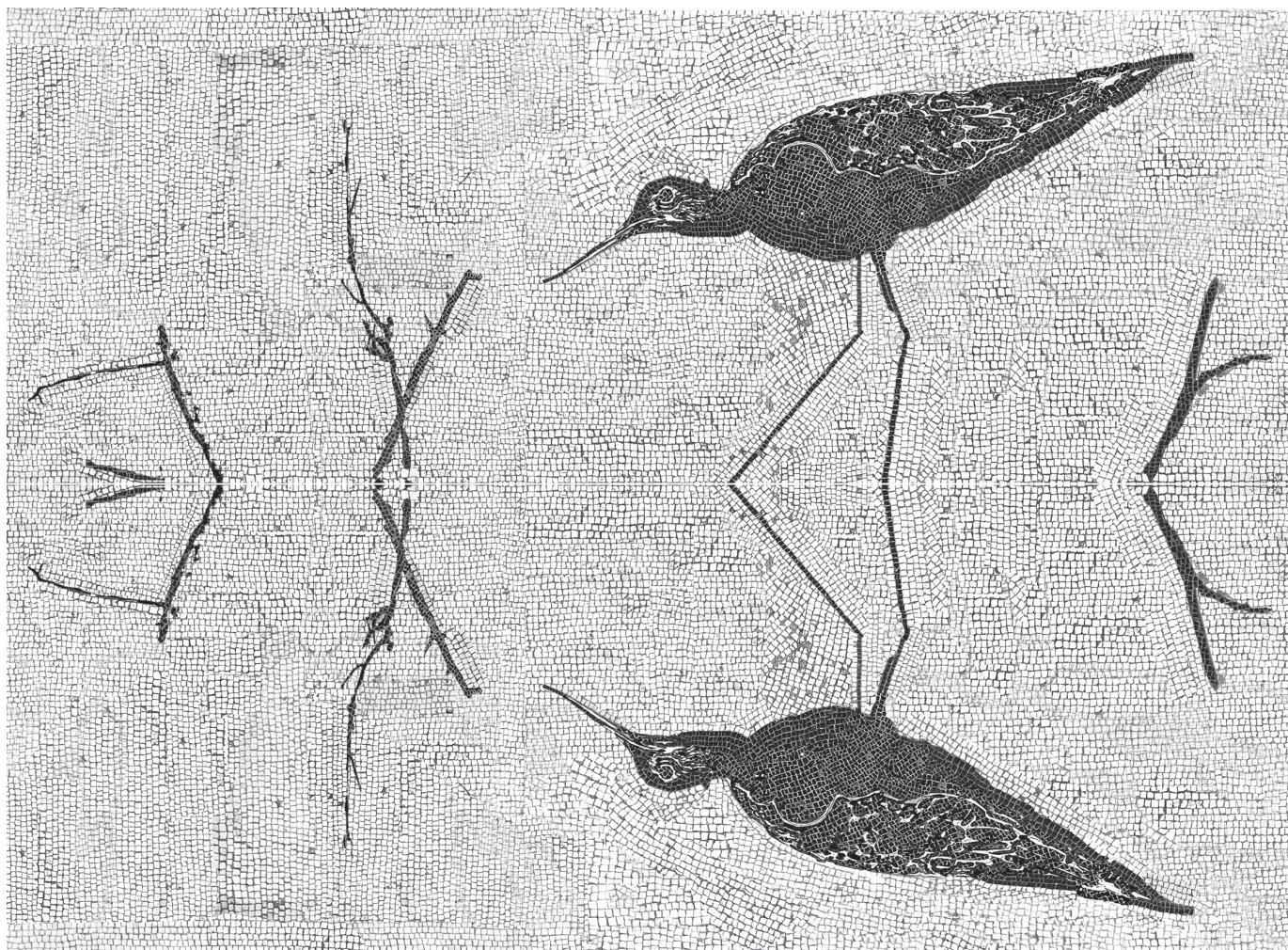
Speiling på Utøya

I møter med Støttegruppen etter 22. juli og AUF nevnte noen at vadefulen og speilingsmotivet kan ha potensiale til å bli et emblem for hendelsen og minnestedet. At det fanger en følelse, uten å være overtydelig. Etter terrorangrepet vil et harmonisk landskapsbilde fra Tyrifjorden alltid også uttrykke noe skjebnesvangert, og peke mot den underliggende volden. Dette har vært en viktig motivasjon til å jobbe videre med videreutviklingen av vadefuglen og speiling som motiv.

Jeg kom på at jeg hadde tegnet og fotografert flere trær, kvister, siv og strå da jeg var på Utøya, fant frem disse spesifikke vekstene og tegnet dem opp igjen. Jeg forsto fort at de kunne utfylle abstraksjonsnivået jeg var ute etter. Når jeg speilet vekstene i vannlinjen, foran og bak vadefuglen, ble de nesten som noen slags hieroglyfer, tegn i et alfabet man ikke helt forstår. En ufattelig grunntekst fra Tyrifjorden.

Håndtegninger av siv og strå fra Utøya

Motivet er en speiling av en glattsnipe og ulike strå fra Utøya

Mosaikken i riggen

Satt inn i riggen går sivet, stråene og fuglens tynne ben inn i et slags fellesskap med stålbjelkene og stagene som skjærer over bildet. Rigg og mosaikk utgjør nå en tydelig, men fortsatt uinnløst helhet. Det hviler noe foruroligende, kanskje Rorschachtest-aktig, ved speilingsmotivet, det hentyder til uutgrunneligheter vi ikke helt har kontroll over.

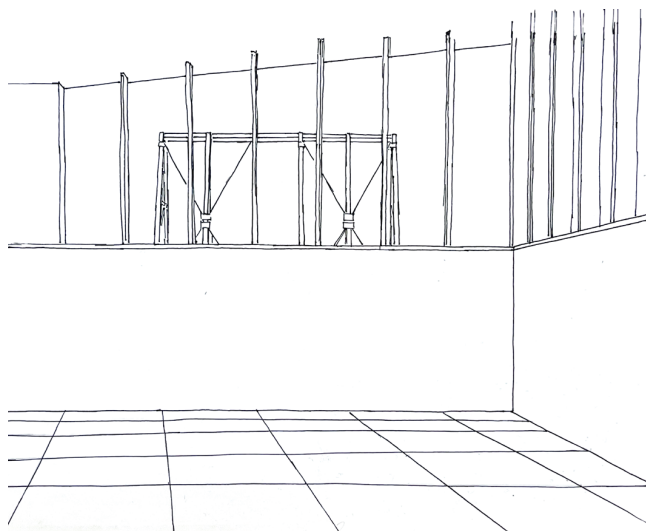
Verket flakker mellom figurasjon og abstraksjon. Mellom et åpent utsyn og en innburing. Mellom fred og vold.

Et viktig poeng: I den delen av motivet som kommer nærmest betrakteren på bakken er fuglen opp-
 ned, et bilde på noe desorienterende. Det vil si at i den delen av mosaikken man er tettest på, ser man en verden snudd på hodet. Med avstand får man oversikt. Og fra innsiden av minnerommet i Vestre paviljong, en del av 22. juli-senteret, ser man i hovedsak den øverste delen av motivet.

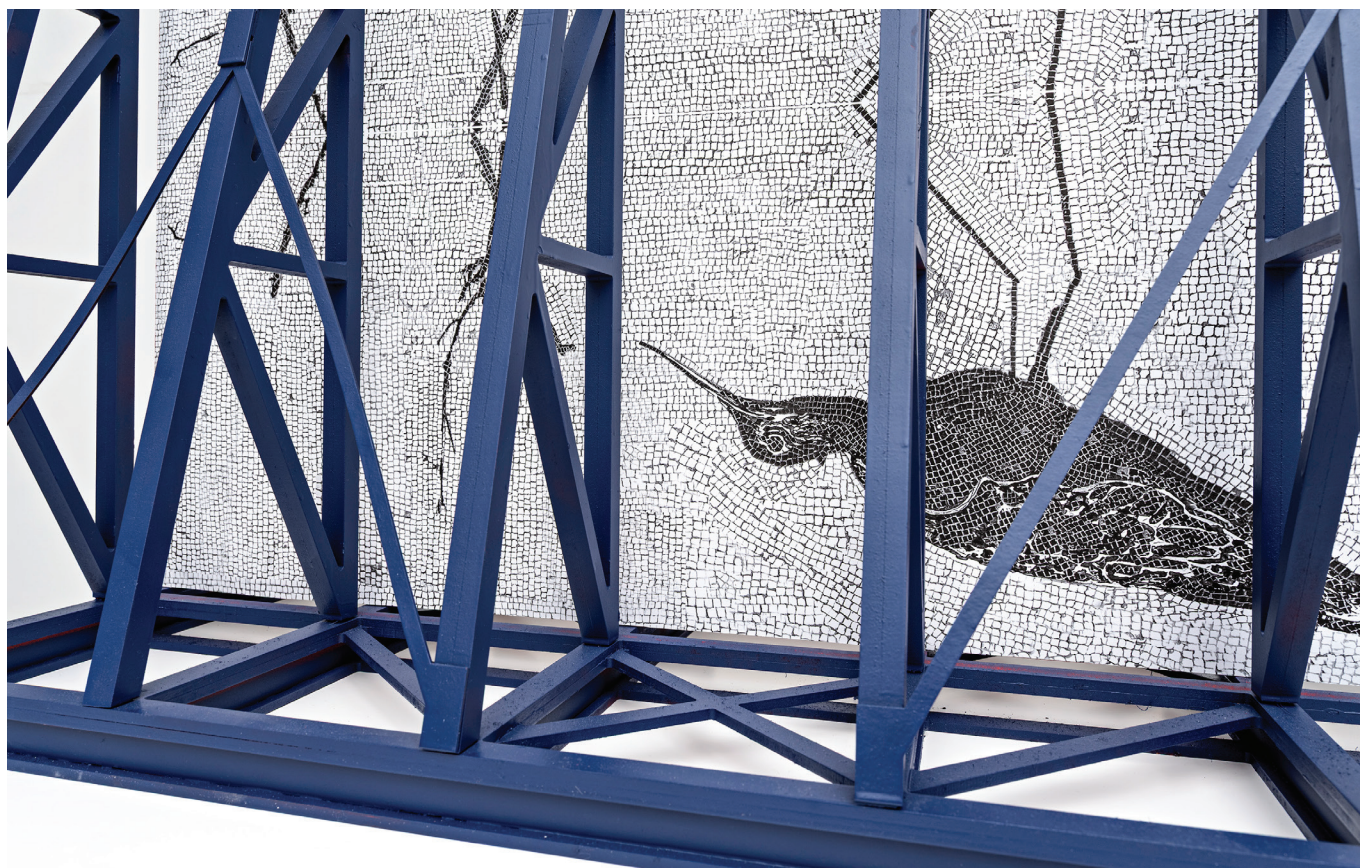
Når man står foran mosaikken vil man se i retning Utøya, med bare et par graders avvik. Mosaikken fungerer på denne måten både som et vindu, men også som en skjerm. Som Vilém Flusser sa: 'The image is a screen which hides what it means'. Verket peker direkte mot grusomhetene som skjedde på øya, men skjærer samtidig for dem.

Det er i hovedsak den øverste delen av motivet som er synlig fra minnerommet i 22. juli-senteret

Torgskulpturen sett fra minnerommet

I samspillet mellom rigg og mosaikk, flakker verket mellom figurasjon og abstraksjon

FARGENE OG AVSTIVNINGSRAMMEN

Jeg vil bytte farge på riggen. Det kan være ukonvensjonelt med sterke farger på et minnested, men jeg vil at skulpturen skal uttrykke en viss livskraft i tillegg til å være et minnesmerke over ofrene etter et terrorangrep.

Fargene får størst betydning på den siden av riggen som vender ut mot Akersgata. Flytterammen males i en dyp blå (Kobalt, himmel og hav) og avstivningsrammen får en dyp grønn (Tannen, furugrønn) som ligger i samme valør som den blå, disse går nesten i hverandre. Stålkassen som holder mosaikken innerst i riggen vil få en kraftig rødfarge (Reinrot). Fargen vil være mest synlig mot Akersgata, men vil også kunne sees som en smal, rød kontur rundt mosaikken mot plassen.

Rødfargen er varmere og fyldigere enn den opprinnelige rødfargen på riggen. Mindre industriell, mer hjerterød. Det røde kan gi assosiasjoner til AUF, Arbeiderpartiet og venstresiden, som var de uttalte målene for angrepet. AUF har i møter vært klar på at dette er viktig å få frem og huske. Om man tenker på låven og talerstolen på Utøya så vil denne fargen ligge tett på. Jeg har også kalt den 'blodrød' og den røde stålkassen, selve kjernen i skulpturen, for en 'sårflate'.

Fargene skal være kraftige, men allikevel føles "hjemme". Jeg har prøvd å treffe en emosjonell frekvens i fargekombinasjonen, noe som berører det ubegripelige som skjedde 22. juli.

Kraftig rød er forøvrig ingen uvanlig farge i Hammersborgområdet (eksempler er den Greskortodokse kirken i Thor Olsens gate, pluss flere hus i Fredensborgveien). Hammersborg er i seg selv et relativt fargerikt område, med den teglrøde Trefoldighetskirken, grønne Deichman, grønnegule Margaretakyrkan, de blå Obos-blokkene bak og det fargesterke Youngstorget.

Talerstolen på Utøya

Å fargelegge flytterammen, avstivningsrammen og stålkassen får også frem ingeniørenes imponerende strukturelle abstraksjon. Dette blir en visuell hommage til alle som hver dag tar seg av den praktiske gjennomføringen av vedtak som gjøres på innsiden av et robust politisk system. Men det skulpturelle maleriet blir også en konstant påminnelse om hvorfor riggen står der. På en måte ser det ut som rammen holder et bilde (tvetydig, emosjonelt) opp mot det store politiske konglomeratet, en beskjed holdes opp mot politikerne. Som et skilt på grensen til en protestplakat. Den insisterer på hva man har mistet og hva man ikke skal glemme – de drepte.

Trefoldighetskirken og Deichman

Den Greskortodokse kirken

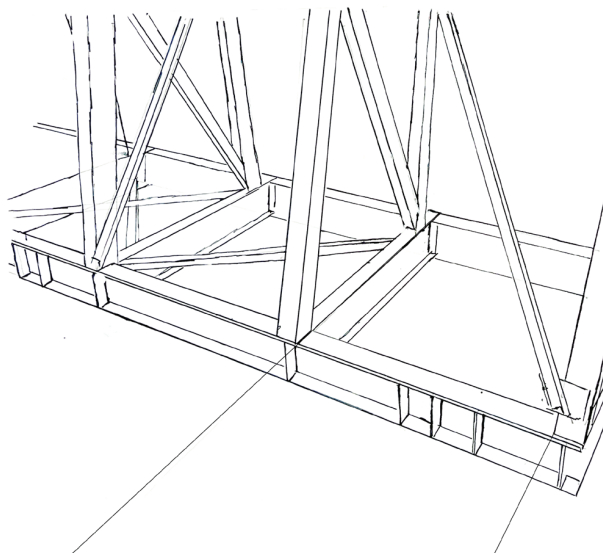

Fargesatt rigg sett fra Akersgata

NAVNE

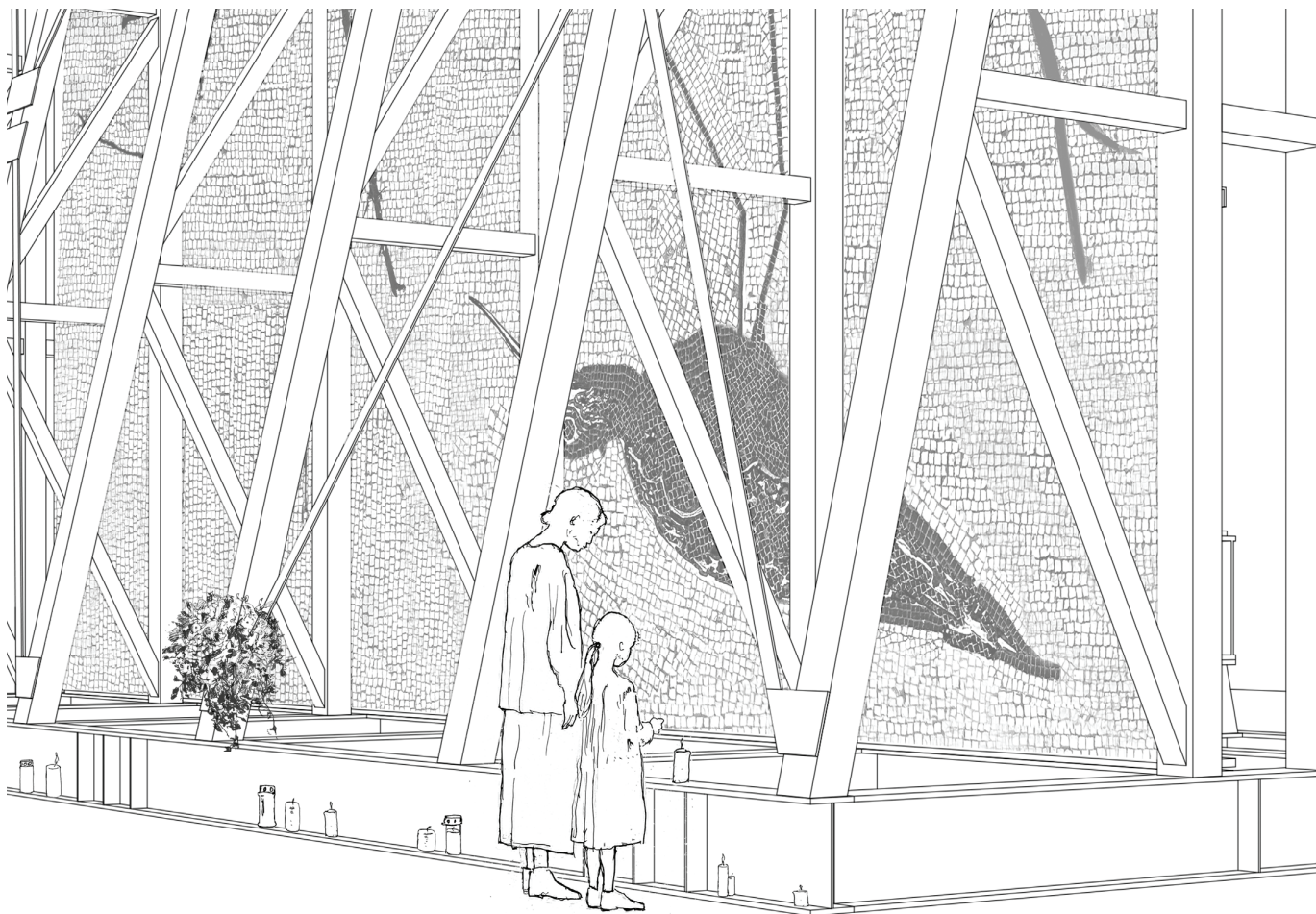
Navnene på de 77 drepte skal graves inn på toppen av flytterammens bunnbjelke, på mosaikksiden som vender inn mot Høyblokka. Etter tydelig innspill fra Støttegruppen, vil også alder graves inn sammen med navn. Man må inn på plassen for å komme nær navnene, og de vil ligge i ly av mosaikken. Det er fem strekk mellom de seks vertikale bjelkene og navnene skal fordeles mellom disse. Hvert strekk/flens er ca 3 meter lang og 30 cm dyp. Det er viktig at navnene er lesbare og at de har godt med luft rundt seg.

Denne siden av skulpturen, med navnene opp og mosaikkmotivet ruvende over, vil få et alterpreg. Uten det religiøse aspektet, men like fullt som et symbolsk sted for kommunikasjon mellom det herværende og det som er fraværende. Skulpturen vil være åpen for minnehandlinger døgnet rundt. Man kan legge blomster ved navnene og kranser kan stilles eller henges opp. Den nedre flensen på bunnbjelken vil også fungere som en naturlig hylle for å sette tente lys.

FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, 19
FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19
FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, ETTERNAVN, 19 FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, 19

Navn og alder graves inn på toppen av bunnbjelken, i verdig og tilgjengelig lese høyde

Skulpturen er åpen for minnehandlinger

Et forslag er at det lages hull mellom hvert navn og alder, slik at man kan plassere en blomst der. 22. juli-senteret har tradisjon med å markere det som ville vært de dreptes bursdag med en blomst i senteret og digitalt, og jeg ser for meg at denne tradisjonen kan bringes videre og ut i offentligheten med dette verket. Bjelken blir 60-70 cm høy, litt høyere enn en parkbenk, men lav nok til at et barn kan legge hendene oppå. Den har verdig lese høyde, Navnene på bjelken bidrar til å gi den enorme riggen menneskelige dimensjoner når man kommer helt innpå.

En personlig erfaring: På graven til moren min er navnet hennes gravert inn horisontalt på toppen av en svart granittkloss. Når jeg besøker henne om vinteren, børster jeg av snøen, men den blir alltid liggende perfekt inne i de graverte bokstavene som hvit skrift. Dette er en fin ting.

Vi snakker med Norges fremste typografer om å utvikle en ny skrifttype til navnene (Christopher Haanes, Arve Båtevik (Store Norske Skriftkompani) og Stefan Ellmer (The Pyte Foundry)). Graveringen må ha tilstrekkelig dybde for god lesbarhet, for å skape en taktil opplevelse, samt forhindre erosjon. Det er en forutsetning at de utvikler en egen font som vil være unik for minnesteedet. Fonten skal ikke være til salgs, og heller ikke tilgjengelig for allmennheten på annet vis. Eksemplet vi bruker her er en humanistisk grotesk Haanes har tegnet, Haanes Sans.

FORNAVN MELLOMNAVN ETTERNAVN · 19

Illustrasjonen over viser hvordan en blomst kan plasseres i et hull mellom navn og alder. Skrifttypen skal være unik for minnesteedet, her eksemplifisert med en *humanistisk grotesk*

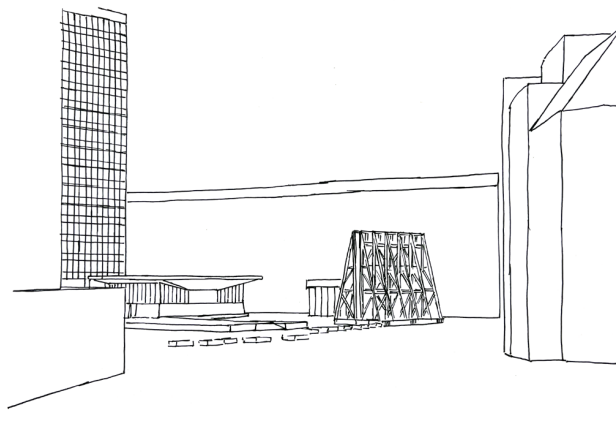

Når man ser på navnene og mosaikken, så vender man seg mot Utøya. På benken, skjermet av taket på Vestre paviljong, kan man sitte tilbaketrukket og oppleve minnesteedet etter 22. juli

TOLKNING

I løpet av forarbeidet har det vært en del spørsmål om hvordan man skal forklare eller formidle riggen og fuglemotivet. Dette er komplisert. På den ene siden må verket være åpent og tolkbart nok til at det rommer et vell av ulike behov, fra det intime til det nasjonale. På den andre siden er det et klart behov for mange av de direkte berørte at historien om det som skjedde 22. juli 2011 må komme frem, tydelig og bokstavelig.

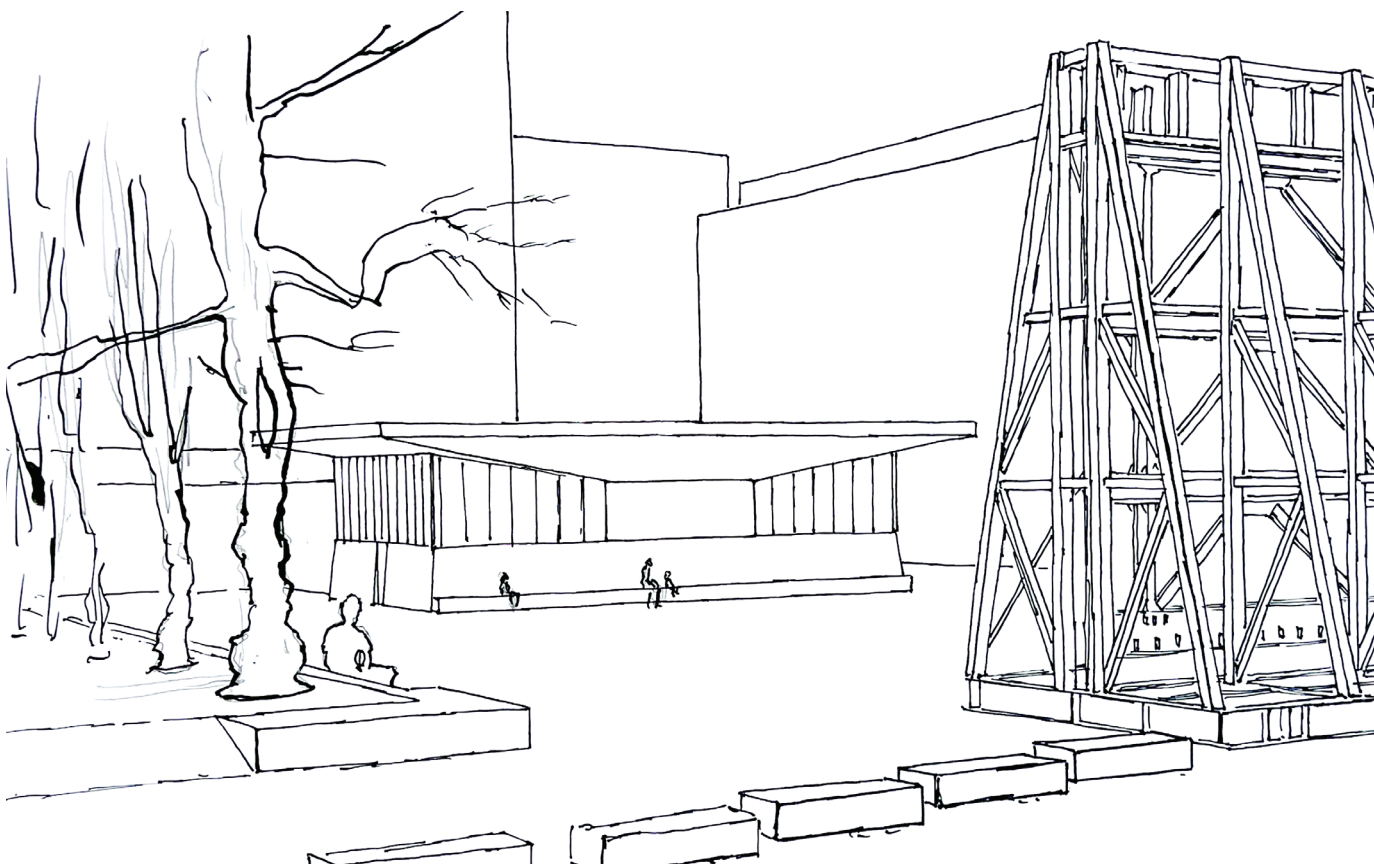
Helt enkelt kan man si at riggen viser til regjeringsskvartalet, og motivet til Utøya, og at verket blir en bro mellom disse. Personlig tenker jeg ofte mer på hva en skulptur, som objekt, *gjør*, like mye som hva den forteller i klartekst. Elementene (mosaikken, motivet, stålrigger, fargene, plassen) blir emosjonelle størrelser i konkret form. Skulpturen og plassen blir en fysisk opplevelse, mer enn en 'lesning'. Informasjon og fakta kan man få på en plakat, eller inne i 22. juli-senteret. Møtet med objektet og den åpne plassen blir noe annet. En kvalitet med kunst er at noe som ikke kan formidles, fremdeles kan oppleves.

Torgskulpturen er synlig på lang avstand og vil bli en viktig del av bybildet

PLASSERING OG SAMSPILL MED OMGIVELSENE

I tett dialog med arkitektene Ingrid Steen-Chabert og Erik Langdalen har jeg landet på en plassering i utkanten av bestemmelsesområdet, omtrent der 'Fiskerne' sto lagret, men med flytterammen stilt parallelt med Akersgata, ikke vinkelrett på. Mosaikken henvender seg altså mot Høyblokka, mens den malte avstivningsrammen og stålkassen vender ut mot Akersgata. Skulpturen benytter seg aktivt av de eksisterende elementene på plassen – i stedet for å legge til mer – og lager to situasjoner: Én mellom mosaikken og Vestre paviljong, og én mellom riggen og Akersgata 59 (R5).

I samspill med lindealléen, Vestre paviljong og inngangspaviljongen til 22. juli-senteret, rammer torgskulpturen inn minnesteet

Skulpturen lager to situasjoner: Én mellom mosaikken og Vestre paviljong (1), og én mellom riggen og Akersgata 59 (2). Merk også Picassos 'Fiskerne' på østsiden av Høyblokka

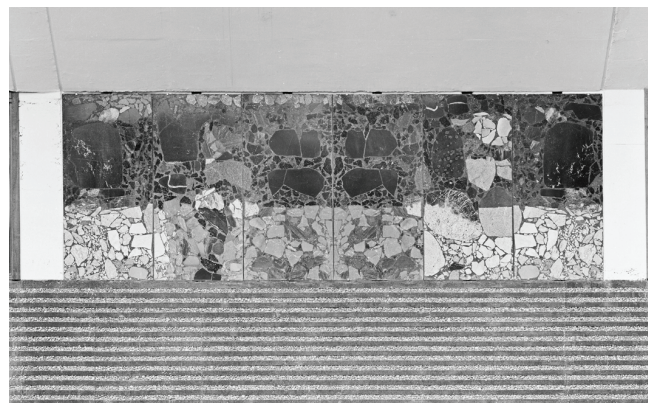
Situasjon 1:

Lindealléen avgrenser minnesteedet mot nord, Høyblokka / Vestre paviljong mot øst, inngangspaviljongen til 22. juli-senteret mot sør og plasseringen av skulpturen vil utgjøre en "fjerde vegg" mot vest. Denne plasseringen gjør at minnesteedet avgrenses og defineres som plass. Den inkluderer også den allerede etablerte benken langs lindealléen som en del av minnesteedet. Minnesteedet vil fremstå som åpent, ryddig, luftig, men samtidig rammet inn av de fire elementene i hver himmelretning.

På selve minnesteedet vil det tydeligste kraftfeltet være mellom mosaikkveggen og ytterveggen til Vestre paviljong. Disse to veggene vil stå overfor hverandre, med henholdsvis en steinkollage av konglobetong (Odd Tandberg) på den ene siden, og mosaikken på den andre.

Vi vil gjerne utnytte dette spennet og foreslår å anlegge en benk i stein langs ytterveggen i hele lengden av Vestre paviljong. Benken vil utføres i en annen type stein enn de andre benkene i kvartalet. På denne måten vil den tydeliggjøres som en del av minnesteedet og bidra til å underbygge kraftfeltet mellom mosaikk og paviljong. Vi vurderer ulike norske steiner, blant annet konglomeratstein og breksje. Disse steinene er brutale og dramatiske i sine uttrykk, men også særegne og vakre. På benken vil man kunne sette seg og ta inn plassen og skulpturen beskyttet under Vestre paviljongs skråstilte tak, med ryggen lent mot den ikonisk stripete paviljongveggen. Her kan man trekke seg tilbake, sette seg ned og ta inn situasjonen, minnesteedet og verket.

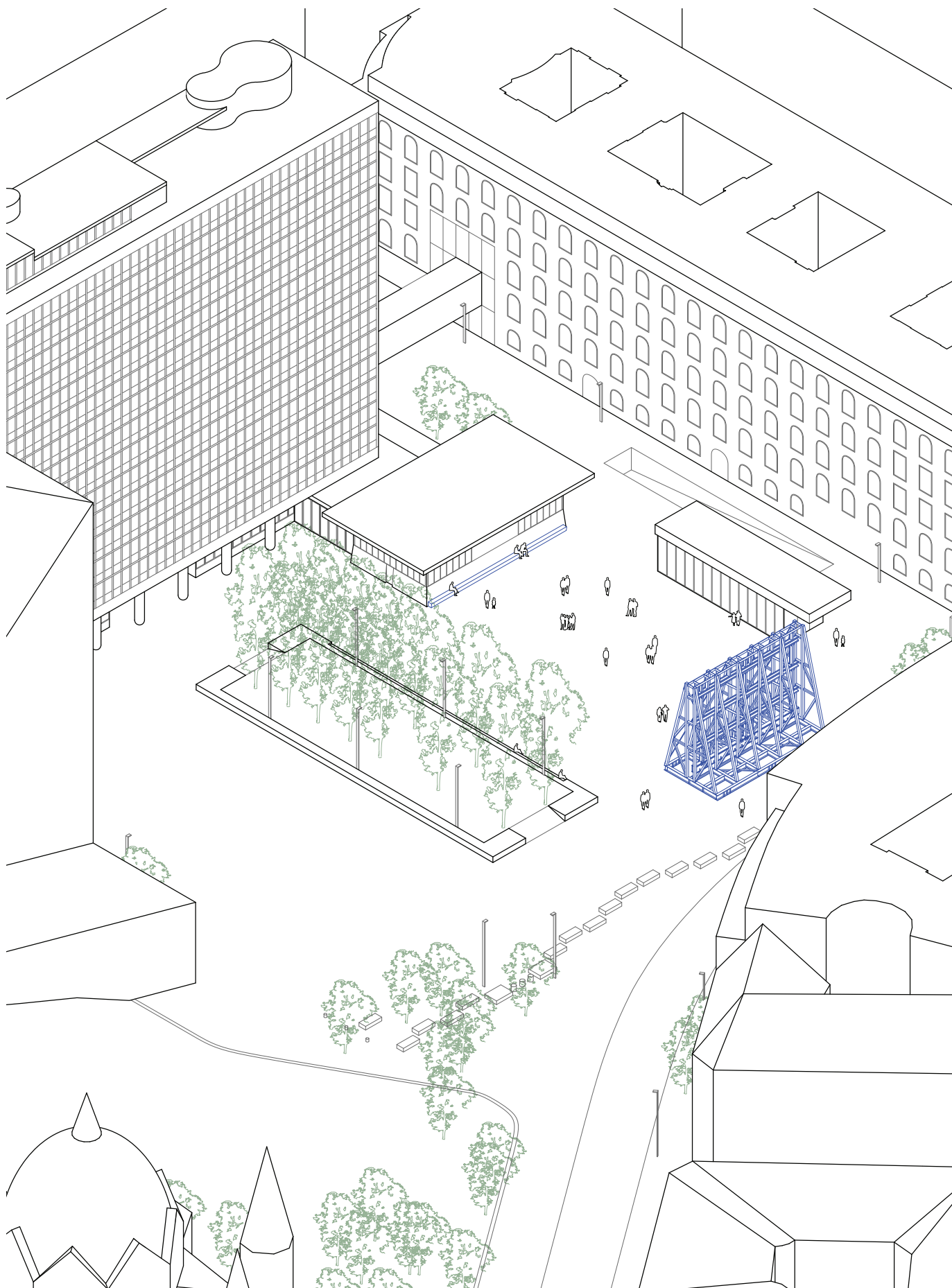
Oppsummert vil vi altså kun tilføre to elementer til plassen, skulpturen og benken. Mosaikkverket og benken vil hente frem den formidable Vestre paviljongen, og gjøre den til en vesentlig struktur på minnesteedet; paviljongvegg og mosaikk vil utgjøre de to 'polene' på plassen.

Vestre paviljong med motiv i konglobetong

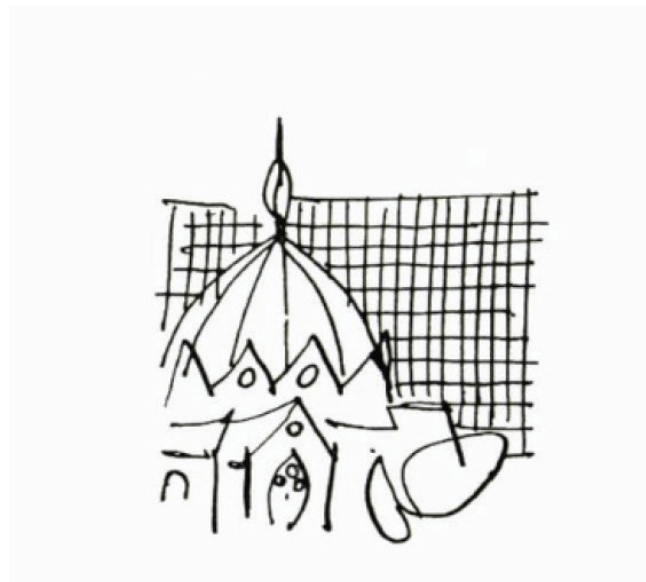
Rødlig konglomerat og breksje fra Landøy Brimmen Stone

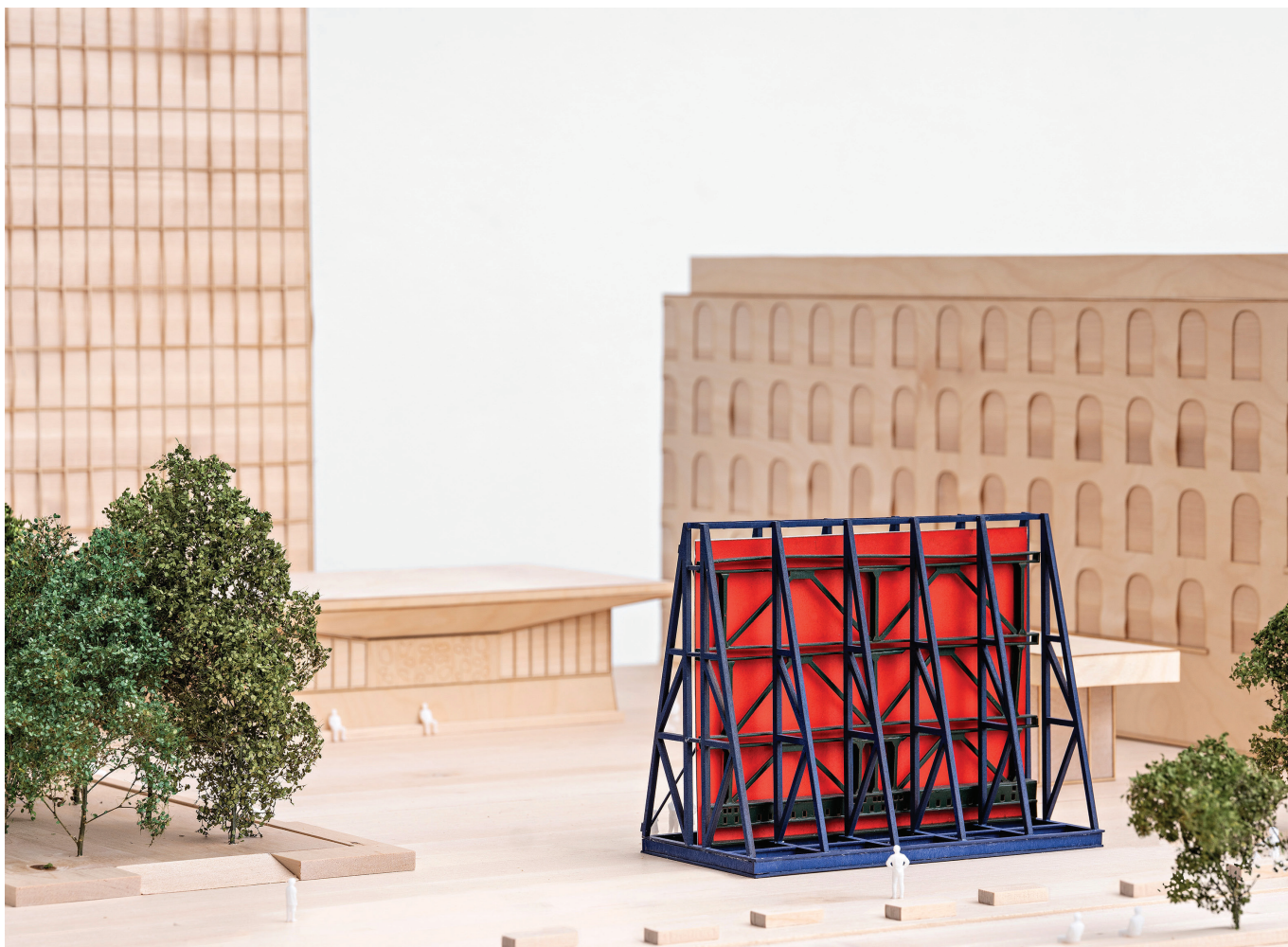
Aksonometrien viser de to elementene som legges til (blått)

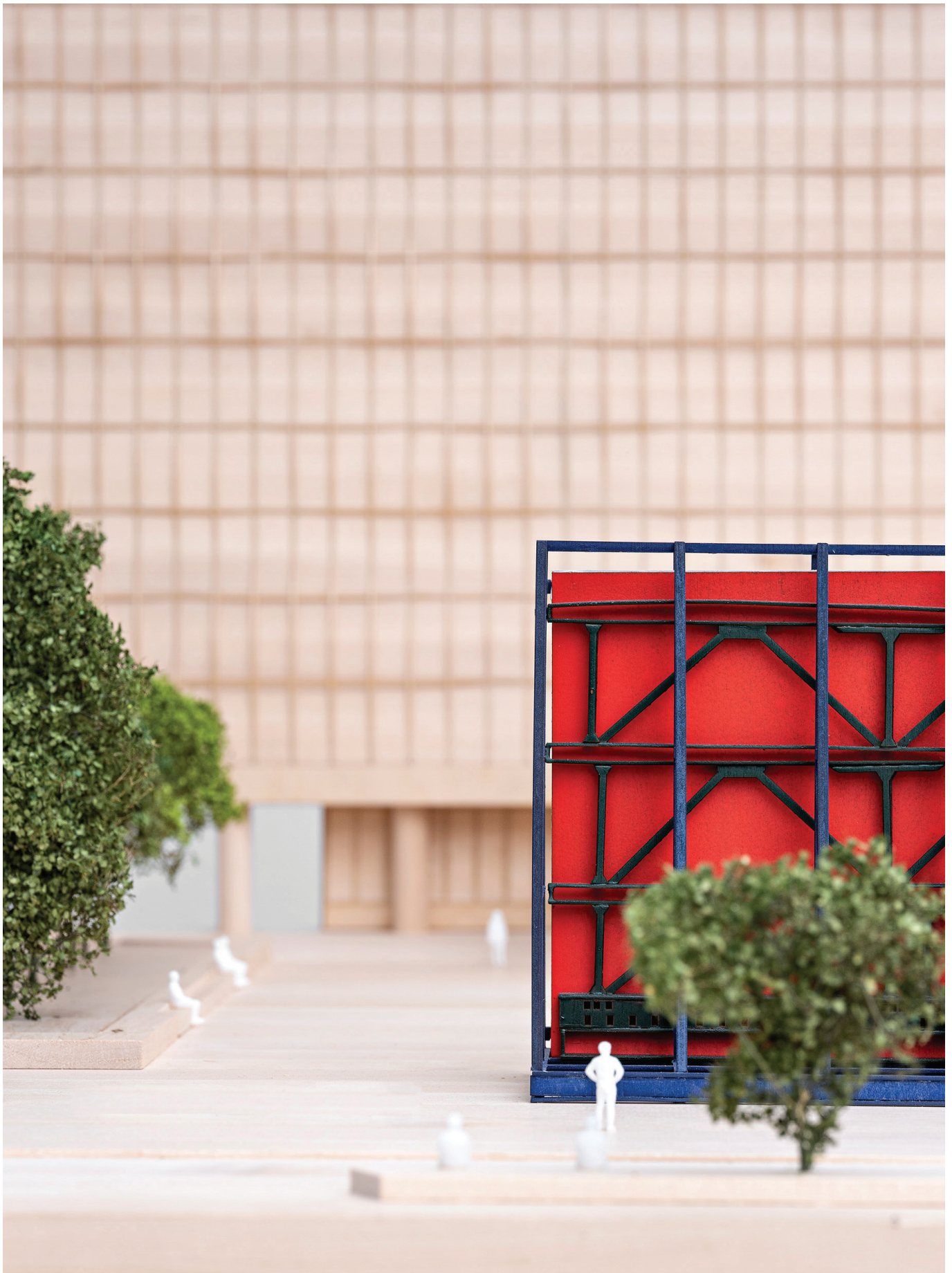
Situasjon 2:

I strekket mellom skulpturen og fortauskanten til Akersgata vil det også oppstå en romslig plass med en lengde på omtrent 12 meter (og ca. 24 meter fra rigg bort til R5). For at dette skal bli et overbevisende og godt byrom, er det avgjørende at det er tilstrekkelig avstand (min. 6 meter) mellom skulptur og perimetersikring, samt at perimeteren består av lave granittsteiner (60 cm høyde) som ikke forringer sikten til skulpturen fra avstand. Tvers over (den nå bilfrie) Akersgata, er det planlagt to benker langs fortauet foran R5. Her kan man sette seg og ta inn skulpturens malte side, og de geometriske kompleksitetene. Maleriet vender seg ut mot byen og blir som en tilleggsfasade foran fasaden til Høyblokka. Eventuelt en fasade mellom fasadene. Som et kontrapunkt til hvordan basarhallenes bueganger ligger foran Møllergata 19, som på sin side ligger foran den nye D-blokkfasaden. Og med et lite nikk til Erling Viksjø som omtalte Høyblokka som, nettopp, en bakgrunn for linjeføring: "(...) regjeringsbygget hvis rasterfasade arkitektonisk skal danne bakgrunn for og forsterke Trefoldighetskirkens rike og mektige linjeføring." (Byggekunst nr.1, 1959)

Håndtegning av Erling Viksjø

Skulpturens malte side vender seg ut mot byen som en tilleggsfasade foran fasaden til Høyblokka eller en fasade mellom fasadene

Belegning

Vi har valgt å la bygulvet være slik byromsentepriisen Team Urbis har designet det med heller av lys granitt og mørk larvikitt lagt i mønster. Ved å beholde den etablerte belegningen som går igjen i resten av regjeringskvartalet vil vi sikre en følelse av helhet. Vi diskuterte lenge å markere plassen med endring i mønster eller belegningsstein, men vil heller stole på at skulpturen har nok egenvekt til å omfavne plassen. Vi lar dekket være som en naturlig del av miljøet. Det er allerede veldig mange elementer i spill i regjeringskvartalet, vi vil tilføre så lite som mulig og gi plass til det som er viktig. Relevante referanser er kjente plasser som fungerer samlende fordi de nettopp er åpne, med ett gravitasjonspunkt, for eksempel Judenplatz i Wien, eller Place de la République i Paris.

Minnesmerke etter Holocaust på Judenplatz i Wien

Belysning

Rundt minnesteedet er det planlagt belysning av Lindealléen, Høyblokka og Vestre paviljong, og videre av inngangspaviljongen til 22. juli-senteret og av Akersgata. Minnesteedet er på denne måten allerede delvis opplyst, men vi vurderer i tillegg en diskret belysning av skulpturen, på begge sider. Det er viktig å sikre at minnesteedet oppleves trygt og tilgjengelig hele året og til alle døgnets tider, uten å forringe uttrykket til skulpturen. Tverrfasadene til Vestre paviljong skal belyses fra bakken, mens det kun er den øverste del av fasaden mot minnesteedet som lyses opp. Slik vil man oppnå en følelse av trygghet rundt benken, samtidig som man ikke er overdrevent eksponert når man sitter og ser utover minnesteedet.

Proporsjoner og sammenheng

I situasjonsmodellen oppdaget vi at rigg og mosaikk virker riktig proporsjonerte i forhold til plassen og byggene rundt. Dette kan være fordi Y-blokka, med den prominente fondveggen, er dimensjonert til plassen og på en måte ligger bak som et ekko. Formatet på veggen/mosaikken er gitt, kjent og velprøvd, og det gjør at skulpturen, til tross for sine enorme dimensjoner, oppleves som en størrelse man er vant til.

Plasseringen av skulpturen et stykke ut mot Akersgata vil gjøre den synlig på lang avstand og gi den tydelig tilstedeværelse i byen døgnet rundt. Man vil kunne se skulpturen fra høyt oppe i Ullevålsveien og langt nede i Akersgata. Minnesteedet lukker seg ikke om seg selv.

På østsiden av Høyblokka vil man finne en liknende avstand og forholdsmessighet mellom Østre paviljong vis-à-vis Picassos 'Fiskerne', som mellom Vestre paviljong og 'En opprettholdelse'. Størrelsen på 'Fiskerne' og mosaikken vil korrespondere og lage en ny sammenheng gjennom kvartalet.

En formal observasjon som kanskje kan bety noe: Triangelformene står sentralt i det nye kvartalet. Skråtakene i Viksjø-paviljongene. Alle trekantene i riggen. Og ikke minst pyramidepreget til den nye A-blokka, med det avskårne hjørnet.

Triangelmotiv i riggen

Man kan betegne minnstedet som et pusterom før og etter besøk ved 22. juli-senteret. Oppmøte ved skulpturen, nytt blikk fra minnerom og til slutt samling ved skulpturen (nye tanker, ny kunnskap og nytt blikk på minnstedet), før man går hver til sitt.

BESTANDIGHET

Skulpturen vil fungere selv om "strømmen går" (jfr. Peststøtten i Kristparken, Oslos eldste monument fra 1654, et steinkast fra minnstedet). Stålflytterammen og mosaikken vil tåle årstidene og vil stå seg også gjennom den norske vinteren, i sol, snø, regn og til alle døgnetts tider. Skulpturen har fysisk bestandighet som verk, men også en tidløshet som motiv. Et emblem, dypt stedsspesifikt, unikt for Oslo. Det vil stå seg over tid, og sikkert endre betydning med årene, men vil ikke være til å komme utenom.

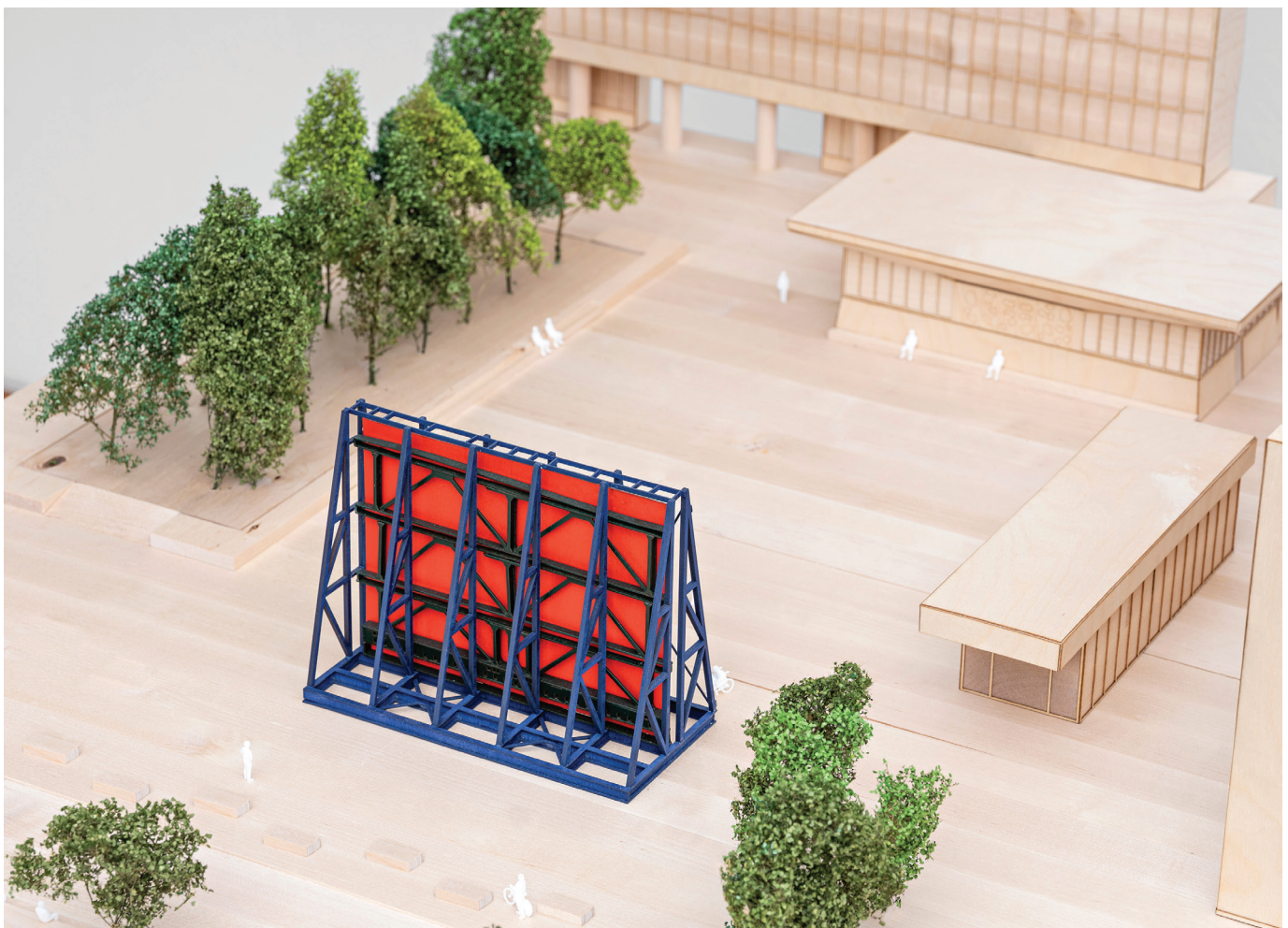
GJENNOMFØRBARHET

Alle hovedelementene i verket er tidligere utført av de involverte. Byemark Stål har laget riggen en gang tidligere. Matias har allerede laget en monumental mosaikk (13 x 20 meter for Nasjonale

Turistveier i Rondane) innenfor tidsfrister og budsjett. De italienske mosaikkverkstedene Fantini Mosaici og Trivisanutto Mosaics, som vi er i tett dialog med og innhentet tilbud fra, har lang erfaring med monumental mosaikk og er autoriteter på feltet. De har flere tiår levert mosaikker til kirker og templer, restaurert antikk mosaikk og gjort store oppdrag for kunstnere som Frank Stella, Luc Tuymans og Christopher Wool. Største delen av belegningen på minnstedet er allerede utført av Team Urbis ved Agaia.

Steinbenken langs Vestre paviljong og belysning av benk og skulptur er nye elementer som må prosjekteres, men her hefter det relativt lite usikkerhet. Benken består kun av ett materiale fra én leverandør. Det finnes allerede mye kunnskap om ulike strategier for belysning av kunst og byrom i regjeringskvartalet.

Siden de utførende allerede har erfaring med de sentrale delene av prosjektet, har de kunnet gi konkrete og detaljerte budsjett- og tidsestimat. Med dette som forutsetninger, er det realistisk at prosjektet står ferdig sommeren 2026 - 15 år etter angrepet.

Torgskulpturen fremstår som en kjent størrelse i regjeringskvartalet

KONKLUSJON

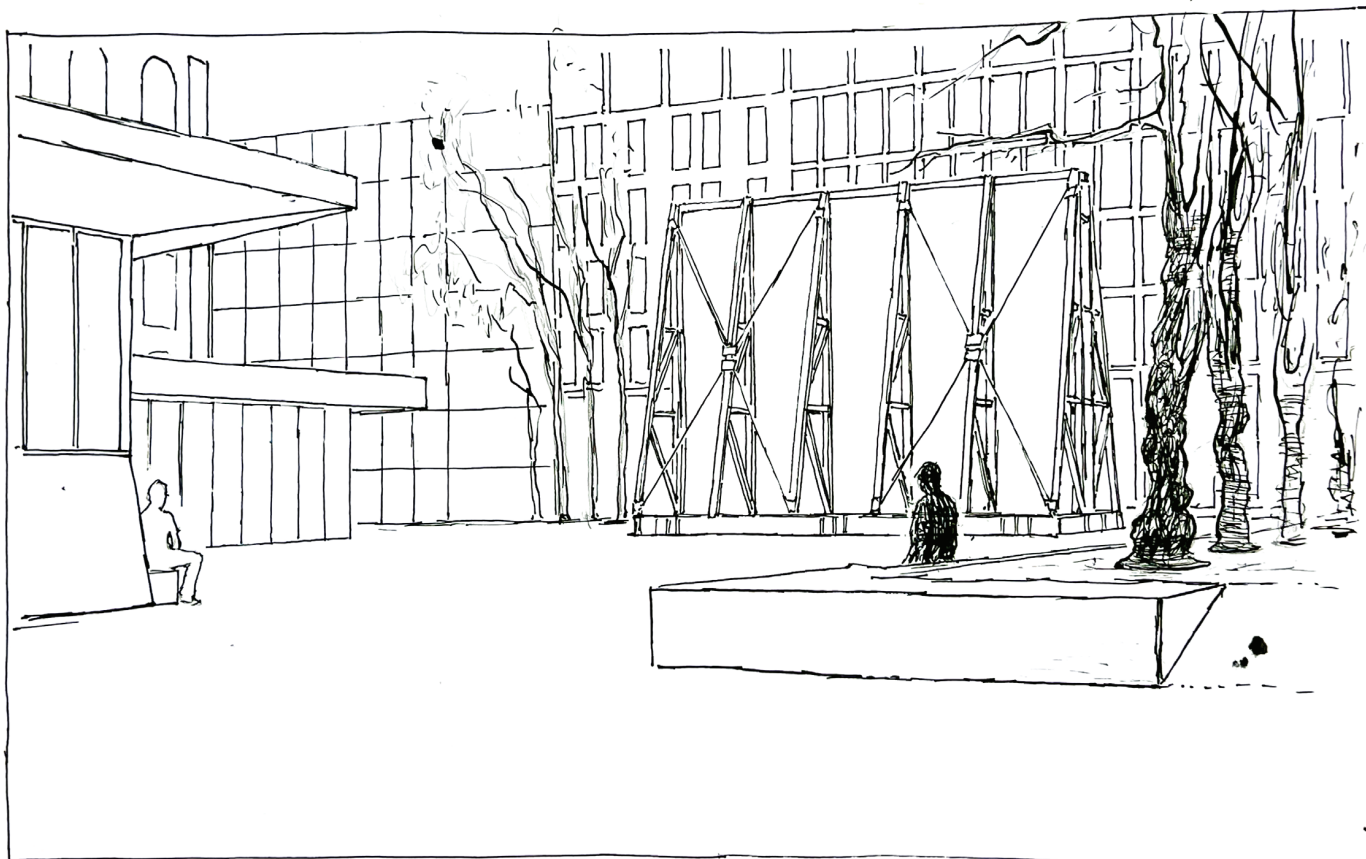
En åpen plass, med et viktig element sentralt plassert, skaper rom. Rom til store seremonier, til statsbesøk og markeringer med utplasserte stoler. Rom for skoleklasser, bybrukere, tilfeldige forbigående og turister. Rom for ikke-regissert bruk. Åpenhet, verdighet og spontanitet er nøkkelord for vårt minneste.

Ikke minst vil plassen gi rom for pårørende og etterlatte, med tilbaketrukne, beskyttede benkeplasser under paviljongtaket og lindetrærne. Og raust med plass til å være på stedet. Her kan man komme i kontakt med begge åstedene, hendelsen og minnene.

Skulpturen er åpen for tolkning, den skal ikke være for 'enkel' å avklare. Men om man er mottagelig for det, forteller den konkrete ting om volden både i regjeringskvartalet og på Utøya. Detaljeringen i mosaikken med hundretusenvis av unike stein gjør at man alltid kan oppdage noe nytt og feste blikket et nytt sted for hvert besøk. Dette kan gi en ro eller trøst, som fresker i kirkerom, hvor det alltid er noe å hvile øynene på.

I stedet for å designe et helt miljø og komplisere minneste for mye, har jeg hele tiden tenkt at jeg vil lage et kunstverk *til* de som omkom den 22. juli, og deres etterlatte. Forslaget har derfor også vært et spørsmål: Kan denne riggen holde oppe det som er verdt å opprettholde?

Jeg tror denne skulpturen og plassen kan være en kraftig og varig opprettholdelse av minnet etter dem som ble drept 22. juli 2011.

Et nytt minneste etter 22. juli, for nåtidige og framtidige generasjoner

Faldbakken presenterer forslaget for juryen,
20. januar 2025 Foto: Niklas Hart

Nasjonalt minnesteð etter 22. juli

Jurybegrunnelse

Endelig jurybegrunnelse
konkurransetrinn 2

Innhold

Innledning s. 29

Juryvurdering og beslutning s. 30

Vinneren av konkurransen om det nasjonale minneste­det etter 22. juli s. 32

Matias Faldbakken *En opprettholdelse*

Om juryens arbeid s. 34

Juryens vurdering av de to øvrige finalistene s. 37

Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange *En minnelund for 22. juli*

Raqs Media Collective *22. July National Memorial*

Mål, føringer, krav og hensyn s. 39

Mål og føringer for minneste­det

Krav minneste­det må oppfylle

Andre viktige hensyn som vil vektlegges

Til KORO's direktør

Juryen for det nasjonale minnstedet etter 22. juli er oppnevnt av KORO og har som oppgave å beslutte hvilket forslag til nasjonalt minnsted som skal realiseres, herunder også en trinnvis utvelgelse i de ulike fasene i konkurransen. Juryen legger med dette fram sin beslutning.

Oslo 8. april 2025

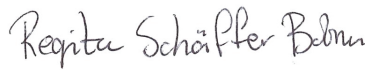

Marianne Borgen

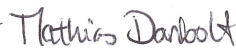
Leder

Mohamed Abdi

Regitze Schäffer Botnen

Mathias Danbolt

Lena Fahre

Ingeborg Hjort

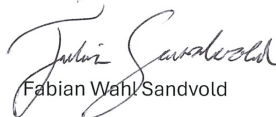
Nora Ceciliedatter Nerdrum

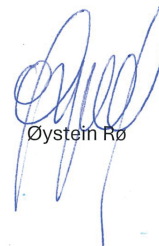
Camille Norment

Trude Schjelderup Iversen

Fabian Wahl Sandvold

Øystein Rø

Mari Magnus

sekretariat

Innledning

KORO har fått i oppdrag fra Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) å utvikle et forprosjekt for et nasjonalt minnested etter 22. juli, med sikte på å etablere dette i regjeringskvartalet. Oppdraget har blitt gjennomført som en konkurranse med åpen prekvalifisering og påfølgende lukket konkurranse i to trinn.

I dette dokumentet redegjør juryen for sin vurdering av de tre forslagene som gikk videre til konkurransens andre trinn, og hvilket av disse som er valgt som vinner av konkurransen.

Den trinnvise og endelige utvelgelsen er gjort av en tverrfaglig jury som består av:

- Marianne Borgen (juryleder, f. 1951), tidligere ordfører i Oslo (2015-2023)
- Mohamed Abdi (f. 1986), lærer og skribent
- Regitze Schäffer Botnen (f. 1994), sentralstyremedlem i Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli
- Mathias Danbolt (f. 1983), professor ved Københavns Universitet
- Lena Fahre (f. 1968), direktør for 22.juli-senteret
- Ingeborg Hjorth (f. 1977), faglig leder på Falstadsenteret
- Nora Ceciliedatter Nerdrum (f. 1978), seksjonsleder/kurator i KORO
- Camille Norment (f. 1970), kunstner
- Trude Schjelderup Iversen (f. 1974), seniorkurator i KORO
- Fabian Wahl Sandvold (f. 2000), sentralstyremedlem i AUF
- Øystein Rø (f. 1978), arkitekt og partner i Transborder Studio

Mari Magnus, prosjektleder i KORO, er juryens sekretær.

Juryen for det nasjonale minnestedet etter 22. juli. Foto: Trond Isaksen

Juryvurdering og beslutning

Bombeangrepet i Oslo og massedrapene på Utøya 22. juli 2011 er de verste terrorhandlingene i Norge i fredstid. Åtte mennesker ble drept i regjeringskvartalet, og 69 mennesker ble drept på AUFs sommerleir på Utøya. De fleste av ofrene var ungdommer. Mange flere ble skadet og utsatt for akutt livsfare i regjeringskvartalet og på Utøya. Ødeleggelsene var enorme.

Angrepet var politisk motivert og utført av en høyreekstrem, norsk terrorist. Det var rettet mot grunnleggende demokratiske institusjoner, spesielt mot Arbeiderpartiet og politisk engasjert ungdom på AUFs sommerleir.

Det nasjonale minnesteet vil ha en åstedsdimensjon: Det vil være direkte koblet til terrorangrepet og håndtere en traumatisk historie. Minnesteet blir samtidig en integrert del av et gjenoppbygd regjeringskvartal, der statsansatte hver dag forvalter demokratiske funksjoner.

Når regjeringskvartalet nå gjenreises, forsvinner flere av sporene etter terrorangrepet. Noen av dem blir likevel værende, enten som konsekvenser av aktive valg for å bevare minnespor, eller som elementer som har fått endret betydning etter 22. juli. Det nasjonale minnesteet vil stå i en meningsfull sammenheng med 22. juli-senteret når dette står ferdig i det nye regjeringskvartalet.

I konkurransens andre trinn har juryen fulgt videreutviklingen av de tre forslagene som ble plukket ut i første trinn, og vurdert hvilket av disse som bør realiseres som det nasjonale minnesteet etter 22. juli. Juryen har evaluert forslagene grundig og latt seg informere av både muntlige og skriftlige tilbakemeldinger og refleksjoner.

På hver sin unike måte er alle de tre forslagene gjennomarbeidede og svært gode svar på oppgaven om å utforme et nasjonalt minnesteet etter 22. juli. Alle svarer på konkurranseprogrammets kriterier, krav og føringer, men de gjør det på svært forskjellig vis. De oppfyller også ulike behov, forventninger og ønsker om hva et minnesteet skal være.

Juryen har hatt krevende og meningsfulle samtaler underveis. Hver og en har kjent på betydningen av et nasjonalt minnesteet etter terrorangrepene 22. juli, og ansvaret for å velge det minnesteet vi vil trenge – i vår tid og i framtiden.

Etter en helhetlig vurdering har juryen i fellesskap valgt
En opprettholdelse av Matias Faldbakken som vinner av konkurransen.

Begrunnelse er gitt i omtalen nedenfor.

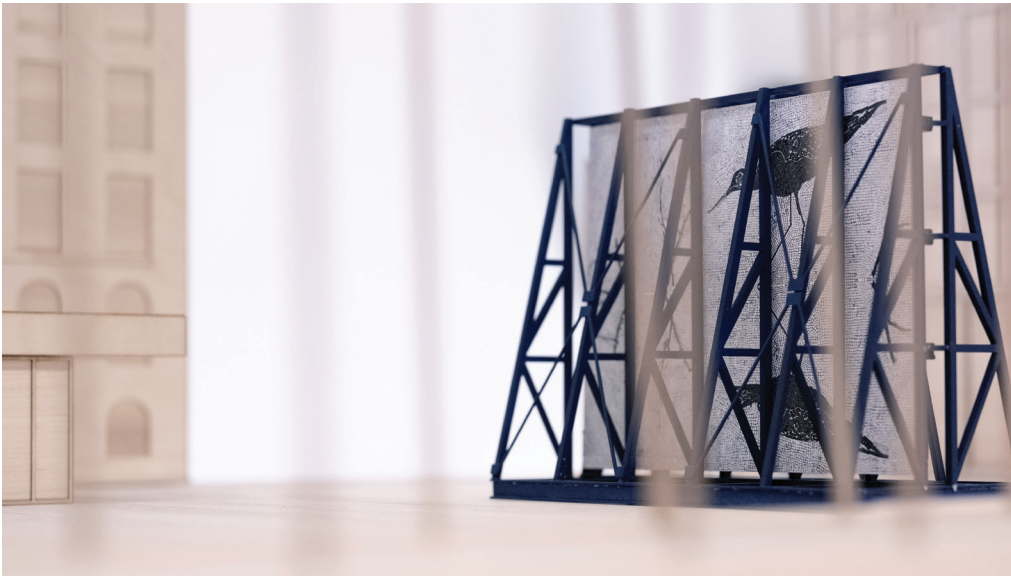
Juryeringen av forslagene er basert på juryens samlede kompetanse, erfaringer og faglige skjønn, medlemmenes individuelle vurdering, og åpen, felles drøfting gjennom konkurransens ulike trinn. Juryeringen er gjort i tråd med mål, føringer, krav og hensyn for konkurransen, slik det framgår av siste kapittel.

Beslutningen er fattet i tråd med juryens mandat og regelverk, og er å betrakte som endelig.

Juryen vil benytte anledningen til å takke de 220 søkerne som ønsket å delta i den åpne prekvalifiseringen. Videre bidro de ti sterke skisseforslagene fra konkurransens første trinn til å utvide forståelsen av hva et minnested kan være. Til slutt ga de tre finalistene oss gode og meningsfulle svar på hva et minnested kan bidra med i framtiden. Rapporten inneholder omtaler av alle tre. Juryen har satt pris på at mange har ønsket å delta i samtalene om hva som er et godt minnested. Vi håper og tror at de vil fortsette i tiden framover.

Vinneren av konkurransen om det nasjonale minnesteedet etter 22. juli

Matias Faldbakken: *En opprettholdelse*

Matias Faldbakkens *En opprettholdelse* kommer med en sterk fortelling om dannelsen av våre verdier – nåværende, historiske og framtidige, og de strukturene vi bygger for å forvalte, verne og forhandle om disse verdiene. Forslaget innebærer å gjenoppføre stållrammen som ble tegnet og laget for å flytte og ivareta Pablo Picasso-verket *Fiskerne* i gjenoppbyggingen av regjeringkvartalet. I riggen vil Faldbakken plassere en monumental mosaikk laget i stein. Mosaikkens motiv er en enkel strektegning av en liten vadefugl som lever i Tyrifjorden ved Utøya, samt siv, strå og kvister i en speiling. Mosaikken skal bygges opp av en halv million stein. Den andre siden av riggen vil vise mønsteret i avstivningsrammen og bli et geometrisk maleri. Navnene på ofrene for terroren 22. juli plasseres på riggens bunn foran mosaikken, og blir et naturlig sted å sette lys og blomster.

Motivet i mosaikken er åpent og vakkert, og står i direkte kontrast til riggens industrielle preg. Det skjøre, unnselige, det som ikke selv har stemme, holdes bokstavelig talt oppe av riggen, og blir selv monumentalisert. Speilingen av motivet har symbolske betydninger; det kan henspille til det hinsidige, en tenkt underverden, eller forstås som en visuell artikulering av forbindelsen mellom det levende og det døde. Skulpturen er stor og insisterende, men viser også dyp omsorg og ydmykhet overfor de som hver dag lever med konsekvensene av terroren. Den gir rom til motstridende følelser, og markerer et før og et etter terrorangrepet.

Skulpturen har farger, og mot Akersgata får de størst betydning. Riggens hoveddel er dyp blå, avstivingsrammen furugrønn, og stållrammen som holder mosaikken, får en kraftig rødfarge. Materialene, motivet og fargene har forbindelser til selve terrorhendelsen og det byrommet skulpturen inngår i.

Skulpturen er plassert ut mot Akersgata, vis-à-vis Høyblokka, og danner et åpent «torg», rammet inn av Lindealleen, Høyblokka med vestre paviljong, G-blokka og skulpturen selv. Slik definerer den et nytt rom som blir stedet for minneforvaltningen: selve minnesteedet. Den åpne, aktive plassen gir rom til seremonier, men også hverdagsliv for de som jobber i, eller ferdes gjennom regjeringskvartalet. Langs hele vestre paviljong plasseres en langbenk rettet mot mosaikksiden av skulpturen, som gir mulighet for en mer avskjermet opplevelse av minnesteedet.

En av terrorens funksjoner er å skape frykt, som også innskrenker ytringsrommet og meningsbrytning. Faldbakkens forslag åpner i stedet for en offentlig samtale, og står klart til å adressere minnearbeidet som en vanskelig og friksjonsfylt prosess. Minnesteeder og monumenter risikerer å ha en sementerende funksjon, å formidle en forenklet forståelse av en hendelse. Faldbakkens verk er komplekst og åpent for tolkning. Juryen har tro på at det kan jobbe mot den avpolitiserende effekten som preger mange minnesteeder, samtidig som det gir rom til den individuelle sorgen.

Det er en styrke at forslaget legger til rette for samskaping ved å åpne for deltagelse i leggingen av mosaikken på Johan Nygaardsvolds plass før den føres inn i riggen. Kunstneren vil også samarbeide med Den nasjonale støttegruppen for å ivareta deres behov i integreringen av navn og alder på de som ble drept 22. juli 2011.

Juryen har tro på at forslaget vil vekke engasjement, interesse og undring. Det er umiddelbart og kraftfullt, og minner oss på den uavbrutte innsatsen som kreves og ansvaret vi har for å vare på demokratiet og opprettholde demokratisk motstandskraft.

Minnesteedsgenren har i de siste 40 årene vært preget av en fraværseestetikk, hvor negative spor, tomme rom eller fysisk fravær spiller en viktig rolle. Faldbakkens forslag bryter med denne lenge befestede tradisjonen både gjennom form, materialer, motiv og fargebruk. Som monumental torgskulptur reforhandler forslaget funksjonene til både monument, minnesmerke og minnesteed. Forslaget er kollektivt henvendt, og tilbyr noe annet enn den minnetradisjonen som i stor grad har vektlagt individuell sorgbearbeiding.

Juryen mener forslaget er et sterkt og modig svar på 22. juli, og gir en fysisk manifestasjon av demokratiets sårbarhet og styrke. Riggen og mosaikken gir til sammen sterke referanser til de to terroråstedene; regjeringskvartalet og Utøya. Det spiller på lag med 22. juli-senteret og dets mer intime rom, og tilfører helheten et mer offentlig og monumentalt motstykke.

Juryen har tro på at forslaget har den kunstneriske kraften til å virke, og dermed på kraftfullt vis vil bidra til at 22. juli-minnet forvaltes på en åpen, stadig engasjerende, konfronterende og mobiliserende måte. I en tid hvor demokratiet globalt utfordres, er det avgjørende at minnesteedet ikke bare ser bakover, men også peker fremover som en aktiv påminnelse om hva som står på spill. Faldbakkens forslag gjør nettopp det: det er en tydelig ytring med ikonisk kvalitet, en slags evig protestplakat omgitt av maktens arkitektur. Gjennom sin form og materialitet mobiliserer det til samtale, ansvar og ettertanke. Forslaget er svært godt gjennomarbeidet og kan – om ønskelig – stå ferdig til 15-års markeringen av terrorangrepene.

Om juryens arbeid

Juryens oppgave har vært å beslutte hvilket forslag til nasjonalt minneste etter 22. juli som skal realiseres i det nye regjeringskvartalet, herunder også en trinnvis utvelgelse av kandidater.

Konkurransen om det nasjonale minneste har vært gjennomført med særlig vekt på åpenhet og involvering underveis. Parallelt med konkurransen har KORO etablert og gjennomført kunnskapsserien *Memorials and Society: Forventninger, forpliktelser og kunstneriske bearbeidelser*, om relevante problemstillinger knyttet til minnesteder, monumenter og minneverk i dag. Kunnskapsserien har hatt som mål både å skape et rom for dialog mellom KORO og publikum, gi økt innsikt til KOROs arbeidsgruppe og juryen, og bidra til at den offentlige samtalen bygger på kunnskap, opplysning og tilgjengeliggjøring av de spørsmålene som preger fagfeltet i dag. Flere av juryens medlemmer har vært bidragsytere i serien. Serien har både fungert som en plattform for kunnskapsdeling, og som en viktig møteplass for relevante aktører og interesserte.

Åpen utlysning

18. september 2023 utlyste KORO en internasjonal invitasjon til åpen prekvalifisering. Da fristen gikk ut 1. november samme år, hadde KORO mottatt 220 søknader om å delta i konkurransen. Søkerne leverte ikke forslag eller ideer til minneste, men motivasjonstekster, beskrivelser av egen praksis og aktuelle referanseprosjekter. Det var åpent for å søke som enkeltperson eller gruppe.

Konkurransetrinn 1

I desember 2023 var juryen samlet for første gang, på Utøya. På bakgrunn av en innstilling fra KORO valgte juryen ut hvilke ti deltagerer som skulle inviteres til å utarbeide skisseforslag til minneste. De ti deltagerne som ble plukket ut, besto av både enkeltpersoner og grupper, kunstnere og arkitekter, norske og internasjonale aktører.

I løpet av den første konkurransefasen fikk deltagerne møte etterlatte og overlevende, ansatte i departementene, og andre viktige miljøer. De var også på flere befaringer sammen, på Utøya, Sundvollen og i regjeringskvartalet. De møtte KORO underveis i utarbeidelsen av sine skisseforslag, og ikke minst møtte de hverandre. Slik oppsto det en utveksling mellom deltagerne, en form for kollektivitet til tross for at de var i konkurranse med hverandre.

De ti deltagerne leverte sine skisseforslag 31. mai 2024, og presenterte dem selv på et seminar på Nasjonalmuseet 6. juni. Seminaret var åpent for alle, og 200 mennesker var til stede i salen, mens rundt 800 fulgte strømmingen. Forslagene ble altså presentert samtidig og på samme måte for juryen og for offentligheten.

Alle de ti forslagene ble av juryen vurdert som relevante og meningsfulle svar på hva et minneste av vår tid kan være. Forslagene hadde svært ulik karakter, og juryen mente at de sammen bidro til å utvide forståelsen for hvordan oppdraget

kunne utføres. Flere av deltagerne hadde også konkrete tanker om hvordan prosessuelle og relasjonelle aspekter kunne inngå som en del av minnstedet.

Konkurransetrinn 2

30. august 2024 valgte juryen tre forslag av de ti. De som ble invitert videre til neste fase, var:

- Raqs Media Collective: *22nd July Memorial*
- Matias Faldbakken: *En opprettholdelse*
- Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange: *En minnelund for 22. juli*

I juryuttalelsen ga juryen råd om videreutvikling av de tre forslagene. Forslagene ble ikke rangert.

I løpet av prosjektperioden for konkurransens andre trinn møtte de tre deltagerne representanter fra ulike grupper, som departementsansatte, AUF, Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli, 22. juli-senteret, Statsbygg og KORO, og deltok dessuten i underveismøter med juryen. Deltagerne videreutviklet sine forslag på bakgrunn av juryens råd, og etter innspill fra viktige bruker- og fagmiljøer.

Den 15. januar 2025 leverte deltagerne videreutviklede forslag, og 20. januar presenterte de både forslagene og fysiske modeller for juryen. Det var satt av to timer til hver deltager.

Offentliggjøring

Fra 29. januar har de endelige forslagene vært offentlig tilgjengelige, digitalt og i media. Fysiske modeller, materiale og tre formidlingsfilmer har vært vist i 22. juli-senteret for å sikre bred formidling og forankring av forslagene. I senteret har det vært mulig å legge igjen skriftlige innspill og refleksjoner rundt spørsmålet: Hva er et godt minnsted for deg?

Ifølge 22. juli-senteret har det vært stor interesse for å se forslag og modeller, både blant allmennheten og skoleklasser. Flere besøkende har uoppfordret fortalt at det er første gang de besøker senteret, og at de kom fordi de ønsket å se forslagene. Senteret forteller om besøkende som har brukt lang tid på å lese presentasjonene og se filmer, og at det har blitt fine samtaler og diskusjoner mellom ansatte og besøkende. 234 lapper med innspill og refleksjoner er levert i senteret, og disse er lest av juryen.

KOROs prosjektorganisasjon og flere av juryens medlemmer har etter 20. januar hatt presentasjoner for og møter med en rekke aktører og miljøer:

- Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli har sammen med departementet (DFD), 22. juli-senteret og KORO invitert til en egen samling for etterlatte. Støttegruppen har også sørget for at alle medlemmer har fått informasjon gjennom nyhetsbrevet. Forslagene har vært presentert på søskensamling, og for flere lokal- og fylkeslag.
- På oppfordring fra AUF har KORO presentert forslag og filmer for AUFs sentralstyre og 22. juli-utvalg.

- Departementsansatte har fått direkte informasjon gjennom egne kanaler og Depweb, og flere har besøkt 22. juli-senteret på egen hånd eller ved de åpne presentasjonene. Forslagene og involvering av ansatte har vært drøftet med referansegruppen i departementet, nedsatt for formålet.
- KORO, Statsbygg og departementet har hatt egne gjennomganger for å vurdere og kvalitetssikre budsjetter og realiseringsplaner.
- KORO, Statsbygg og departementet har hatt egen gjennomgang av de tre forslagene og sett på modeller i senteret sammen med Riksantikvaren og Byantikvaren. Vernemyndighetene har uttalt seg om de tre forslagene.
- Folkevalgte og ansatte i Oslo kommune er blitt orientert i en egen presentasjon, og medlemmer av Sentralt Ungdomsråd (SUR) har møtt juryleder i 22. juli-senteret.
- KORO og 22. juli-senteret har invitert til åpne presentasjoner.
- Det har vært egne visninger for presse, og innslag blant annet på NRK i etterkant. Etter det juryen er kjent med, er det publisert 23 avis- og nettartikler om de videreutviklede forslagene. Artiklene har bidratt til å spre informasjon, men også til å videreformidle reaksjoner forslagene vekker i ulike fagfelt og samfunnet ellers.
- KORO og juryens medlemmer har også fått 26 skriftlige innspill på e-post fra enkeltpersoner, og mange tilbakemeldinger og reaksjoner er selvsagt formidlet muntlig.

Det er gjennom hele perioden lagt opp til åpenhet og transparens. Arbeidet med forankring er viktig i seg selv, men innspill og reaksjoner har også bidratt til å utvide juryenes forståelse av hva de ulike forslagene vil gjøre, og hvordan de vil virke.

Juryering

Etter at deltagerne presenterte sine forslag 20. januar, har juryen hatt fire samlinger over totalt fem dager (6. februar, 6. mars, 13. mars og 20.-21. mars). I disse møtene har juryen hatt supplerende samtaler med de tre deltagerne. Juryen har befart området for minnesteedet på nytt, og Statsbygg med entreprenører har bidratt som jurystøtte på stedet. Juryen har også befart det permanente 22. juli-senteret og fått presentert utstillingskonseptet som er under planlegging.

Gjennom befaringene har juryen fått gode forutsetninger for å forstå byrommets volumer, de ulike forslagenes dimensjoner, og ikke minst sammenhengen mellom 22. juli-senteret og minnesteedet. Deltagerne har også levert budsjetter og realiseringsplaner. Disse er av konkurransehensyn ikke offentligjort.

20. og 21. mars var juryen samlet på Sundvollen for å fatte sin endelige beslutning. Juryen gikk grundig gjennom de tre forslagene og besluttet første dag å legge til side forslaget fra Raqs Media Collective.

Etter nye grundige drøftinger valgte juryen på dag to forslaget *En opprettholdelse* av Matias Faldbakken som vinner av konkurransen. Juryen står samlet bak beslutningen.

Diskusjoner internt i juryen er underlagt varig taushetsplikt.

Juryens vurdering av de to øvrige finalistene

Henning Sunde, Hanne Tyrmi og Rainer Stange:
En minnelund for 22. juli

En minnelund for 22. juli er et velkomponert og helhetlig minnestedsforslag som svarer godt på forventningene og kravene slik de var formulert i konkurranseutlysningen. Forslaget har en klar idé: en skulpturgruppe med avkappede trær omkranset av levende trær og vekster. De modellerte bronsetrærne symboliserer angrepet, tiden som stoppet, mens den levende vegetasjonen symboliserer livet som går videre, og det som tas vare på. Minnelunden forteller om traume og

håp, på en poetisk måte. Forslaget er umiddelbart og intuitivt forståelig, og legger opp til en sterk stedlig opplevelse.

Minnelunden oppleves som et intimt sted å tre inn i. Sammen med de monumentale bronseskulpturene vil de levende trærne gi plass til sorgbearbeidelse og minnehandlinger. Gulvet består av grus og bunndekke med vekster som blåveis, villroser og eføy. Fargevariasjoner i de levende trærne og vegetasjonen under vil virke sammen med en forsiktig patinering av bronseskulpturene. Deltagerne har en klar forståelse for årstidsvariasjoner, og beskriver hvordan de levende vekstene vil bidra til at stedet og opplevelsen av det vil endres over tid og gjennom året. Trærne vil stamme fra frø hentet fra hele Norge, plantes ut som ganske små, og vokse til etter hvert.

Stubbeskulpturen i bronse, med navnene på de drepte ofrene, utgjør et taktilt og bastant element, der navnene inngår i årringene som en meningsbærende del av helheten.

I sin uttalelse etter første konkurransetrinn oppfordret juryen gruppen til å utforske om forslaget i større grad kunne romme den politiske siden ved 22. juli: årsaker til terroren og verdiene som ble angrepet. Forslagets styrke og svakhet er at symbolbruk som trær og natur oppleves universelle, til en viss grad generelle. På den ene siden kan dette åpne opp, slik at besøkende oppfatter stedet som meningsfullt, uansett forkunnskaper. På den andre siden kan man innvende at de naturlige elementene underspiller den politiske dimensjonen ved terrorangrepet.

Minnelunden legger til rette for refleksjon og sorgbearbeidelse gjennom å skape et vakkert, poetisk rom som samtidig artikulere tap, sorg og videre liv etter terroren. Bronsesøylene uttrykker angrepets emosjonelle konsekvenser og det som aldri skal glemmes. Parken og de levende vekstene hviler tungt på naturens evne til heling og bearbeidelse. Minnelunden gir et bud på lindring, som et felles sted for å bære sorgen og tapet. Særlig sterkt ville det kanskje virke som et sted å bearbeide de individuelle erfaringene etter angrepene 22. juli.

Raqs Media Collective: 22nd July Memorial

Monumenter og minnesteder legger ofte til rette for stillhet, som en nødvendig forutsetning for kontemplasjon, refleksjon og sorgbearbeidelse. Raqs Media Collective har en annen tilnærming. Gjennom sitt forslag ønsker de å gi et motsvar til terroristens forsøk på å stilne stemmene til engasjert ungdom og den daglige utøvelsen av politiske prosesser. Forslaget er en plass, et forum i mangfoldig utførelse, som skal gi rom for ulike følelser og bruk. Gruppen foreslår å skape et sted som

styrker opplevelsen av å «leve blant mange», som et direkte svar på frykten terror skaper.

Gruppen tar fatt i et helt konkret spor fra 22. juli: klokka som hang i Møllergata 19, og som ble ødelagt i eksplosjonen. Tidsrommet for terrorangrepet brakk ut av urskiven, og klokka vises nå i 22. juli-senteret, både som et fysisk spor, og som et sterkt symbol på terrorangrepene. Ved å gjøre tiden selv til et materiale for å minnes, foreslår Raqs Media Collective en komposisjon av skulpturer bestående av såkalte fugleklokker (bird-clocks). Skulpturene har ulike utforminger og funksjoner, men er basert på den samme estetiske forbindelsen til urskiven fra Møllergata og vingspennet til en fugl.

Fugleklokkene er formet som skulpturer av betong og stål på plassen, og danner det Raqs Media Collective kaller en tidsoase som skal gi rom for samtaler, samlinger, møter, taler og seremonier. Intensjonen om å skape en aktiv plass og et attraktivt møtested ivaretas gjennom etableringen av et definert gulv med fargespill av oker og himmelblått, en koloritt som også preger skulpturene. På ettermiddagen og kvelden tennes lys i enkelte av skulpturelementene og i 77 innrissede former i betonggulvet. Intensjonen er å skape et sted man vil være i og ved, døgnet rundt.

I første konkurransetrinn oppfordret juryen gruppen til en videre utforskning av materialitet, utforming og antall elementer. Særlig ble de bedt om å finne fram til en materialbruk som tok hensyn til varighet og bestandighet, men som også ga rom for ro. Gjennom en undersøkende og utforskende prosess har gruppen videreutviklet et estetisk uttrykk og en materialpalett, samtidig som de er tro mot kjernen i sitt opprinnelige forslag.

Gruppen betrakter 22. juli som en internasjonal hendelse og har ønsket å undersøke og formidle dette i forslaget. Det internasjonale perspektivet, samt ønsket om å ta tak i politiske motiver, og danne et motsvar, er en stor styrke ved forslaget de har utviklet. Samtidig kan formenes forbindelse til urskiven og fuglene være vanskelige å gripe, og et spørsmål er om skulpturene i seg selv er sterke nok til å møte ambisjonene om å skape den møteplassen forslaget beskriver. Forslaget er svært komplekst, og de mange betydningslagene er hver for seg interessante. Juryen er likevel usikker på om den helhetlige utformingen vil aktivere rommet i tråd med motivasjonen og intensjonen.

Mål, føringer, krav og hensyn

Mål, føringer, krav og hensyn for minnesteedet ble fastsatt i dokumentet «Program for forprosjekt» etter høring høsten 2023. Juryen har vektlagt disse i vurderingen av både de ti opprinnelige forslagene og det endelige vinnerforslaget.

Mål og føringer for minnesteedet

Overordnet mål

Det nasjonale minnesteedet etter terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011 er et betydningsfullt sted å samles, minnes og reflektere for oss som samfunn, for alle berørte, og for de som mistet sine nære.

Følgende føringer utdyper det overordnede målet og legges til grunn for arbeidet:

- Minnesteedet har kunstnerisk integritet, høy kvalitet og er et bidrag til hvordan vi minnes og reflekterer over 22. juli, nå og i framtiden.
- Minnesteedet bidrar til refleksjon over årsaker og konsekvenser av terrorangrepene, og verdiene som ble angrepet 22. juli.
- Minnesteedet bidrar til et varig minne om dem som ble drept eller skadet.
- Det nasjonale minnesteedet er for alle: etterlatte, overlevende, frivillige, hjelpemannskaper, de som mistet gode venner, kollegaer eller en trygg arbeidsplass, oss som samfunn og individer, nåværende og framtidige generasjoner.
- Sammen med læringssentrene arbeid, forskning og skoleverk, det politiske apparatet og den kritiske offentligheten, inngår minnesteedet i samfunnets kontinuerlige arbeid med å hindre lignende angrep og motvirke tankegodset som ligger til grunn.
- Prosessen fram til endelig utforming er en del av samfunnets forvaltning og forhandling om minnet etter 22. juli. En inkluderende og involverende prosess med rom for reaksjoner og offentlig samtale vektlegges som en vesentlig del av arbeidet.

Krav minnesteedet må oppfylle

Minnesteedet må oppfylle følgende fysiske krav:

1. Minnesteedet må utformes slik at det kan holdes markeringer og seremonier der.

Det er etablert en tradisjon med markeringer ved årsdagen for terrorangrepet. Markeringene samler flere hundre mennesker i regjeringskvartalet med taler, navneopplesning og kransenedleggelse. Markeringene fra regjeringskvartalet har vært TV-overført, mens arrangementet på Utøya gjerne har vært lukket for presse. Det er forventet at denne tradisjonen kan fortsette, og at det nye minnesteedet skal romme slike tilstelninger.

Det midlertidige minnesteedet i regjeringskvartalet brukes også ved andre

markeringer, i forbindelse med terrorangrep andre steder, ved statsbesøk og lignende offisielle anledninger.

Behovet for seremonier og markeringer kan endre seg. Skisseforslagene og juryens vurdering av disse bør romme en refleksjon over bruk, ritualer og minnearbeid og ha en åpenhet for at også dette kan endre seg over tid.

2. Minnstedet må være tilgjengelig for alle døgnet rundt.

Et nasjonalt minnsted har staten som avsender og samfunnet som mottager. Minnstedet må kunne oppleves av alle, uavhengig av funksjonsevne, til alle døgnets tider, og året rundt.

3. Navn på dem som ble drept i regjeringskvartalet og på Utøya, skal framgå.

77 mennesker ble drept i terrorangrepene, og navn på disse skal inngå som en del av minnstedet. Navn vekker empati og nærhet til konsekvensene og tapene, og det er mange måter å inkludere dem på. Hvordan minnstedet ellers artikulerer skadeomfanget og konsekvensene av terrorangrepene, vil være en del av bevarelsen på konkurransen og skisseforslagene som leveres. Bruk av navn skal godkjennes av pårørende. Kommunal- og distriktsdepartementet vil innhente samtykke.

Andre viktige hensyn som vil vektlegges

- Kontekst og stedsforståelse: Minnstedets plassering innebærer at flere hensyn må ivaretas. Minnstedet skal legge til rette for daglige besøk, seremonier og minnemarkeringer, og samtidig inngå i et aktivt regjeringskvartal med sine daglige funksjoner, ansattes arbeidshverdag og et større minne – og bylandskap.
- Tid: Minnstedets funksjon og mening kan og vil endre seg over tid. Forslagene må reflektere over tidsaspektet. Dette gjelder både materialers varighet og endring, men også mulige meningsforskyvninger som vil oppstå over tid i den gitte konteksten.
- Gjennomførbarhet: Minnstedets utforming må forholde seg til de fysiske forutsetningene på stedet og være mulig å realisere. Fysiske forutsetninger framgår av konkurranseprogrammet. Gjennomførbarhet vurderes og optimaliseres i konkurransens trinn to med bistand fra Statsbygg.
- Kostnader: Forslagene må være mulig å realisere innenfor den økonomiske rammen som besluttes. Det skal utarbeides budsjett i trinn to av konkurransen.

8. april offentliggjorde juryen hvilket minnested etter 22. juli de hadde valgt. Her er vinner Matias Faldbakken sammen med Lisbeth Kristine Røynealand (Den Nasjonale Støttegruppen for 22. juli), Karianne Tung (digitaliserings- og forvaltningsminister) og Marianne Borgen (juryleder). Foto: Niklas Hart

Juryens tale ved offentliggjøringen på 8. april

Kjære alle sammen

Juryleder Marianne Borgen.
Foto: Niklas Hart

Dette er en stor dag – en dag vi i juryen for det nasjonale minnstedet etter 22. juli har sett fram til lenge.

Den bredt sammensatte juryen startet vårt arbeid i desember 2023, med en todagers samling på Utøya. Vårt oppdrag har vært å velge hvilke 10 deltagere som skulle komme med forslag til minnsted, hvilke tre av disse som skulle videreutvikles, og til slutt velge hvilket forslag vi mener skal realiseres som det nasjonale minnstedet etter 22. juli.

Minnstedet vil bli et betydningsfullt sted for alle etterlatte, overlevende og berørte. Det vil være et sted som skal gi rom for å minnes, berøre, gi rom for refleksjon, styrke og håp. Et sted for seremonier og markeringer.

Et slikt sted trenger vi mer enn noen gang.

22. juli var et massivt politisk gjennomtenkt terrorangrep mot Arbeiderpartiet og AUF, og grunnleggende demokratiske verdier i vårt samfunn. Terroren drepte 77 mennesker, skadet hundretalls fysisk og psykisk, skapte sorg og fortvilelse i tusentalls familier og som berørte en hel nasjon. Den gang lovet vi hverandre mer åpenhet og mer demokrati. Vi skulle sammen skape et mer solidarisk og rettferdig samfunn. Det har vi ikke greid, vi har fortsatt en stor jobb å gjøre.

Tankegodset bak terroren og hatet er dessverre høyst levende i dag. Norge har også opplevd flere terrorhandlinger siden da, både 10 august 2019 og 25 juni 2022. Vi lever i en verden der færre og færre mennesker lever i demokratier og der respekten for menneskerettighetene er under konstant press og brytes hver eneste dag. Vi ser i stadig flere land at ytringsfriheten trues eller er ikke eksisterende, at folk arresteres og drepes for sine meninger. Vi ser totalitære autoritære ledere som undertrykker og terroriserer sitt eget folk, og som setter internasjonal lov, FN-konvensjoner og FNs internasjonale samarbeid helt til side og skaper en svært urolig verden. En utvikling som er sterk bekymringsfull.

I lys av dette er 22 juli minnstedet så utrolig viktig, et sted som klart sier i fra hva som står på spill, hva vi skal minnes om og hva vi ikke må tie om.

Det har vært en stor ære og glede å få lov å lede denne kompetente juryen. Vi har hatt en åpen og inkluderende prosess, og det har vært veldig spennende å følge kunstnerne og arkitektene som har vært med i de ulike konkurransetrinnene. For juryen har også kontakten med støttegruppa, ansatte i regjeringskvartalet og AUF vært svært viktig. Vi har også vært glade for det engasjementet som medieomtalene har skapt og innspillene vi har fått fra mange enkeltpersoner under vårt arbeid.

Juryen har hatt krevende og meningsfulle samtaler: Alle de ti skisseforslagene som ble presentert i juni i fjor ble vurdert som gode og meningsfulle forslag til svar på hva et minnsted av vår tid kan være. Juryen valgte å invitere Raqs Media Collective, Matias Faldbakken og Henning Sunde, Hanne Tyrmi, og Rainer Stange til å videreutvikle sine forslag. Vi ga konkrete råd om videreutvikling, og i løpet av høsten møtte deltagerne viktige miljøer, og også juryen underveis.

Vi i juryen har vurdert forslagene grundig. Konkurransen har som dere har hørt før i dag vært gjennomført med en særlig vekt på åpenhet og involvering, og vi har latt oss informere av muntlige og skriftlige tilbakemeldinger og refleksjoner.

På hver sin unike måte er de tre forslagene gode svar på oppgaven. Alle oppfyller krav og føringer som er satt, men de gjør det på svært ulikt vis. De oppfyller også ulike behov, forventninger og ønsker. Vi har derfor gjort tatt oss god tid til grundige vurderinger: Hver og en av oss i juryen har kjent sterkt på ansvaret for å beslutte det minnestedet vi vil trenge i vår tid – og framtid og betydningen av et nasjonalt minnested etter terrorangrepene 22. juli.

Jeg er utrolig glad for at vi i dag kan offentliggjøre Juryens valg.

Vi skal om litt få høre utdrag av juryens vurdering lest av alle oss i juryen, men først skal dere få vite hvem som har vunnet, og vi skal selvsagt få vinner på scenen. Forslaget kommer med en sterk fortelling om dannelsen av våre verdier – nåværende, historiske og framtidige, og de strukturene vi bygger for å forvalte, verne og forhandle om disse verdiene. Vi har stor tro på at vinnerforslaget vil bli et betydningsfullt minnested. At det i tillegg til å være et sted å minnes også vil vekke engasjement, interesse, undring og refleksjon.

Juryen har etter en helhetlig vurdering i fellesskap valgt *En opprettholdelse* av Matias Faldbakken som vinner av konkurransen om det nasjonale minnestedet etter 22 juli.

Mitt navn er Trude Schjelderup Iversen og jeg er kurator for dette arbeidet i KORO.

Matias Faldbakken sitt forslag innebærer å gjenoppføre stålrammen som ble tegnet og laget for å flytte og ivareta Pablo Picasso-verket *Fiskerne* i gjenoppbyggingen av regjeringskvartalet. I riggen vil Faldbakken plassere en monumental mosaikk laget i stein. Mosaikkens motiv er en liten vadefugl som lever i Tyrifjorden ved Utøya, samt siv, strå og kvister i en speiling. Mosaikken skal bygges opp av en halv million stein.

Navnene på ofrene for terroren 22. juli plasseres på riggens bunn foran mosaikken, og blir et naturlig sted å sette lys og blomster.

Dette minnestedet vil være fint og vondt på samme tid. Mosaikken med en enkel strektegning av vadefuglen er åpent og vakkert, og står i en direkte kontrast til riggens strukturelle preg. Det skjøre, unnselige, det som selv ikke har stemme holdes bokstavelig talt oppe av riggen. Til sammen er det interessedskapende og flertydig, kanskje også magnetisk.

Det er et krevende forslag, stort og insisterende, men også et forslag preget av dyp omsorg og ydmykhet overfor de som hver dag lever med konsekvensene av terrorangrepet. Det gir rom til motstridende følelser. Det markerer et før og et etter terrorangrepet.

Når juryen har valgt dette som vinner av konkurransen er det fordi vi har tro på at det har en kunstnerisk kraft til å virke og dermed på kraftfullt vis å bidra til at 22. juli-minnet nettopp forvaltes på en åpen, stadig engasjerende, konfronterende og mobiliserende måte.

Forslaget er svært godt gjennomarbeidet og kan – om ønskelig – stå ferdig til 15-års markeringen av terrorangrepet.

Mitt navn er Regitze Schäffer Botnen, jeg er oppnevnt av og sitter som styremedlem i Den Nasjonale Støttegruppen etter 22. juli 2011. Jeg er overlevende etter massakren på Utøya.

Mens de fysiske sporene forsvinner, eller tas vare på, er vi mange som sitter med varige fysiske, eller psykiske spor. Liv ble brutalt avsluttet – og liv ble endret for alltid. For oss som lever med erfaringer av terror på kroppen er det viktig med et sted som ikke bare trøster og heler, men rommer flere følelser. Også et minneste som kan vekke nysgjerrighet for å forstå hvordan det kunne skje og hvorfor. Slik at vi som er her i dag ikke glemmer historien og slik at de som kommer etter oss lærer om den.

Minnestedet skal bidra til et varig minne om de som ble drept. Men i stedet for kun å svare på forventninger om et sted å samles for trøst og kontemplasjon, svarer *En opprettholdelse* også på andre behov. Det vil ikke være noe du forholder deg nøytralt eller likegyldig til. Motivet og den skjøre vadefuglen har et potensiale til å bli symbol på noe større, og speilingen rommer også det vi ikke kan nå, og et liv på andre siden. En opp-ned verden, som også er et vindu til 22. juli.

Mitt navn er Fabian Wahl Sandvold, jeg sitter i AUFs sentralstyre og er oppnevnt jurymedlem av AUF.

Juryen har vurdert forslagene ut fra mange føringer og krav, men for AUF har det viktigste vært at «minneste skal bidra til samfunnets kontinuerlige arbeid med å hindre lignende angrep, og motvirke tankegodset som ligger til grunn for terrorangrepet».

Det er en ganske krevende oppgave. Og et minneste kan selvsagt ikke gjøre den jobben alene. Det er det vi, hver og en, som enkeltpersoner og som fellesskap, som må gjøre.

Likevel: Vi tror at *En opprettholdelse* har evne til å virke mobiliserende gjennom sin, på den ene siden store og insisterende form, som samtidig kan minne oss om noe skjært vi alle må hegne om.

Riggens stillas-aktige, nesten byggeplass-messige karakter kan også minne oss om den kontinuerlige jobben det er å trygge demokratiet. Hundretusener av stein i mosaikken er kanskje små hver for seg, men sammen står de sterke i møte med vær, tid og skjebne.

Vårt håp er at *En opprettholdelse*, side om side med 22. juli-senteret, vil stå som en marsjordre til oss og framtidige generasjoner. Ikke bare minner den oss om kreftene vi må bygge en demokratisk motstandskraft mot, men også verdiene vi er nødt til å kjempe for.

Mitt navn er Lena Fahre og jeg er direktør på
22. juli-senteret.

22. juli-senteret og minnestedet vil – når de begge står ferdig – stå i en sterk, og meningsfull sammenheng.

I regjeringskvartalet som nå gjenreises forsvinner flere av sporene etter terrorangrepet. Noen av dem blir likevel bevart og synliggjort, og sporene blir en viktig del av 22. juli-senterets formidling. Stålriggeren, lik den som ble brukt for å holde Picassos *Fiskerne* og som ble flyttet fra Y-blokka, har en klar referanse til regjeringskvartalet.

Den tar fatt i noe stedsspesifikt og formidler også en konsekvens av terrorangrepet: en struktur bygget for å ta vare på det vi som samfunn valgte, og fortsatt velger, å ivareta.

Inne i 22. juli-senteret formidles årsaker til, og konsekvensene av terrorangrepet: her formidles realhistorie og kunnskap og det legges til rett for refleksjon og diskusjon. Utenfor, ved minnestedet vil *En opprettholdelse* være et samlingsted, og et sted for refleksjon og samtale både før og etter besøket i senteret. Minnerommet i Vestre paviljong vil stå i direkte tilknytning til minnestedet utenfor, og noe av motivet i mosaikken vil være synlig fra innsiden.

I 22. juli-senteret finner du 77 ganger i året en blomst. En blomst for hver av de drepte i regjeringskvartalet og på Utøya. En blomst for hver bursdag som kommer og går – uten at noen av dem blir eldre.

Minnestedet *En opprettholdelse* åpner for at denne minnehandlingen kan flyttes ut i det offentlige rom. Mellom navn og alder er det tenkt at en blomst kan settes ned. Slik kan hver fødselsdag inngå i byrommet som en påminnelse om de menneskelige konsekvensene av terror.

Mitt navn er Mohamed Abdi og jeg er lærer og skribent.

Minnestedet skal være for alle – det står klart i føringene våre. Det skal være for de overlevende, de etterlatte, de pårørende – både de som befinner seg i Norge og de som er utenfor Norges grenser. Og det skal være et nasjonalt minnested. Juryens beslutning er tatt av oss 11 mennesker, men den er tatt på vegne av hele befolkningen. Dette er et minnested for hele landet.

Som et nasjonalt minnested vil det stå i sammenheng med det nasjonale minnestedet på Utøyakka, men også andre (lokale) minnesmerker – og steder etter 22. juli som vi finner rundt om i landet.

En opprettholdelse vil ikke gjenta det andre minnester gjør – men gjøre noe annet. Det er umiddelbart og kraftfullt med en radikalitet som skiller seg fra de minnstedene vi allerede har. Dermed tilfører det også noe nytt: mosaikken, motivet og riggen, åpner for et mangfold av tolkninger. Og mosaikken i seg selv med mer enn 750 000 små steinfragmenter kan også forstås som et bilde av demokratiet, og samfunnet vårt.

Norge er et flerkulturelt og mangfoldig demokrati og dette vil gjenspeiles i minnstedet. Med dette minnstedet etterstreber vi mer demokrati, mer humanitet. Men aldri mer naivitet.

My name is Camille Norment, I'm an artist and I will speak English.

What can a memorial be? It can help to hold us in a memory of the past, it can be a beacon for the future and an affirmation of values; it can do both. While it offers a place for contemplation, it should by all means, keep people in discussion.

Representing the field of art on this jury, I feel our selection affirms the unique power of art, and what it can do to bring us forward – through our grief, our uncertainties, curiosities, and what we demand for the future.

Art is so strongly supported in this country because we believe in the value it has for society in challenging the known, shaping perspectives, and helping societies to evolve.

We see in this memorial, a protection of our memories of a tragic past, and a strong voice for the future of what we want and need to do – support the fragility of democracy and multiplicity, and the society that so many lost their lives for.

Mitt navn er Nora Ceciliedatter Nerdrum og jeg er leder for kunstseksjonen i KORO.

22. juli 2011 er et historisk nullpunkt, både for Regjeringskvartalet som sted og for Norge som nasjon. For oss som husker den dagen, er den der, som en fysisk tilstedeværelse i kroppen, men også som en rekke bilder med sterke omriss og tydelige detaljer. Selv ikke bygningene som reises, steinene som legges, trærne som plantes og slår nye røtter, kan noen gang viske den ut.

Samtidig blir avstanden i tid stadig større. Og med årene kommer glemselen, naturaliseringen og abstraksjonen. For dem som var små barn den gangen, for dem som ikke var født, er årene enda lengre. For dem er den dagen nesten uvirkelig; 22. juli er bare en dato, 77 bare et tall.

Samtidig skjer det ting i verden som minner oss på at terrorangrepet ikke var

en enkeltstående hendelse. Tankegodset tilhørte ikke bare én mann, det var et symptom på en underliggende bevegelse. Det er viktigere enn noensinne å huske.

Matias Faldbakkens verk trosser tidens og hukommelsens tilbøyelighet til å forenkle og marginalisere. Som en slags vedvarende protestplakat oppfordrer det oss til å ta stilling. Riggeren er en insisterende tilstedeværelse i et striglet byrom. Den røde flaten mot Akersgata en tydelig manifestasjon. Og med sitt årvåkne blikk, er vadefuglen et evig vitne til våre valg og våre handlinger.

Mitt navn er Ingeborg Hjorth, og jeg er faglig leder ved Falstadsenteret.

Juryen har tro på at minnestedet *En opprettholdelse* vil bidra til minnearbeid som en inkluderende og involverende prosess. Vinnerforslaget gir oss et minnsted som er komplekst og meningsmettet. Vi har tro på at det vil åpne opp for samtaler vi trenger nå og i fremtiden - samtaler om det skjøre og sterke demokratiet.

Prosesen med å forme minnestedet gir rom for medskapning: Mosaikken skal produseres i Italia, ved et erfarent mosaikkverksted. Deler av bildet vil lages der.

Resten av bildet skal legges når verket er kommet til Johan Nygaardsvolds plass. Her vil etterlatte, overlevende og andre inviteres til å delta i ferdigstillinga.

Vi har stor tro på at folk vil kunne få et sterkt forhold til minnestedet gjennom denne prosessen, som forsterker symbolikken i verket: Faldbakken sitt minnsted gjør oss oppmerksom på hvordan hver og en av oss er viktige deler av fellesskapet, og at vi har en rolle å spille i det.

Mitt navn er Øystein Rø, og jeg er arkitekt.

En opprettholdelse er et dypt stedsspesifikt minnsted. I nær dialog med stedets historie, kunst, arkitektur og materialbruk. Det knytter seg til Regjeringskvartalet samtidig som det er et vindu til Utøya. Det bygger altså en bro mellom de to åstedene på en uventet og interessant måte.

Forslaget skaper et eget rom i Regjeringskvartalet, definert av nye og historiske elementer: Den nye torgskulpturen, Lindealleen fra 1800-tallet, Vestre paviljongs vingeform og inngangen til 22.juli-senteret. Disse elementene gis ny mening som ramme for det nasjonale minnestedet.

Resultatet er et minnsted som er en åpen plass, tilgjengelig fra fire hjørner. En plass for refleksjon, for å komme sammen. Åpent, men likevel skjermet.

Plassen er et pusterom, som Faldbakken selv skriver. Midt i maktens arkitektur.

Og på denne plassen — en sterk, men samtidig skjør monolitt — en evig påminnelse om aldri å glemme.

Mitt navn er Mathias Danbolt, og jeg er professor i kunsthistorie ved Københavns Universitet, hvor jeg forsker på monumenter og minnesteder.

Et av hensynene juryen har vektlagt, er hvordan et minnsted vil stå seg over tid, samt hvilke betingelser som må være til stede for at dets materielle kvaliteter og symbolske betydninger fortsatt skal kunne sees og forstås i fremtiden.

Vi kan ikke forutse hvilke fortolkninger verket vil få av kommende generasjoner.

Men vi vet at monumenter og minnesteder ofte gradvis integreres i byens omgivelser, og etter hvert trer i bakgrunnen — noe som gjør dem lette å overse.

Det nyskapende formspråket i *En opprettholdelse* gir minnstedet potensial til å motvirke denne utviklingen. Faldbakkens verk vil bli stående som et insisterende — og for noen kanskje også forstyrrende — element som vekker undring, interesse og spørsmål.

Riggens henvisning til Y-blokka vil med tiden avta, og den stilas-aktige strukturen og vakre mosaikken vil skape et rom midt i byen for å minnes dem som ble drept og dem som overlevde, det som ble ødelagt og det som ble bevart — og fungere som en kontinuerlig påminnelse om det kollektive arbeidet som kreves for å holde historien om både terrorens konsekvenser og demokratiets motstandskraft levende.

Avsluttende ord ved Marianne Borgen

Som dere nå har hørt så er juryens beslutning fattet utfra en bred, helhetlig kompetanse, ulike erfaringer og faglig skjønn. Vår beslutning er tatt i tråd med juryens mandat og regelverk.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle de 220 som ønsket å delta i denne konkurransen. Det er fantastisk at det er så mange som ønsket å være med på dette. Takk også til de 10 sterke og ulike skisseforslagene fra konkurransens første trinn, som til sammen viste et sterkt engasjement, stor kreativitet og bidro til økt forståelse for hva et minneste kan være og hva et minneste kan gjøre.

En spesiell varm takk til de tre siste finalistene, som med sitt sterke personlige engasjement, interesse, kreativitet, høye faglighet og evne til å lytte, har gitt oss gode og meningsfulle svar på hva et godt minneste for framtida kan være.

Jeg vil også takke for et godt, varmt og fortrolig samarbeid i juryen. På vegne av hele juryen vil jeg også få takke prosjektleder Mari Magnus, som har hatt full kontroll gjennom hele prosessen, og har bistått alle deltakere og Juryen på en utrolig fin måte hele veien. Vi har nå lagt fram for beslutning til offentligheten og til KORO, og vårt arbeid er med dette over.

Juryens tale ble lest av hele juryen på Kunstnernes Hus tirsdag 8. april 2025 da kunstner Matias Faldbakken ble offentliggjort som vinner. I tillegg til juryen talte Faldbakken selv, Gaute Børstad Skjervø, leder av Arbeidernes ungdomsfylking (AUF), Lisbeth Kristine Røyneland, leder av Den Nasjonale Støttegruppen etter 22. juli, og digitaliserings- og forvaltningsminister Karianne Tung. Opptak av alle talene fra offentliggjøringen, samt opptak fra etterfølgende seminar, finner du på KORO's nettsider (koro.no).

K
RO
RO

For information
in English

